

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра економіки**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

Завідувач кафедри,

д.е.н., проф.

І.І. Вінченко

« ____ » _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за освітньо-професійною
програмою «Економіка» зі спеціальності 051 «Економіка»
на тему: «ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ОБОРОТНИХ АКТИВІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ»**

Здобувач

Пустова І.С.

**Науковий керівник,
к.е.н., доц.**

Сітковська А.О.

Дніпро – 2022

**ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ**

Факультет: менеджменту і маркетингу

Кафедра: економіки

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітній ступінь: «Магістр»

З А Т В Е Р Д Ж У Ю

Зав. кафедри _____

«_____» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу магістра студенту

Пустової Інни Сергіївни

1. Тема роботи: «Підвищення ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарських підприємствах»

керівник роботи: Сітковська Алла Олександрівна, к.е.н., доцент

затверджені наказом вищого навчального закладу від «12» листопада 2021 року №_3512

2.Строк подання студентом роботи: _____

3. Вихідні дані до роботи: річні звіти підприємства, виробничо-фінансові плани.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

1. Теоретичні аспекти ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарських підприємствах

2. Стан ефективності використання оборотних активів підприємства

3. Напрями підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства

Висновки і пропозиції

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Основні показники виробничо-фінансової діяльності

2. Аналітичне вирівнювання капіталовіддачі оборотних засобів, грн.

3. Впливу факторів на економічний результат в залежності від оборотності оборотних активів в сільськогосподарському підприємстві

4. Крива фінансового потенціалу підприємства за фінансовими показниками

5. Економічна ефективність від впровадження оптимізації внесення добрив

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні аспекти ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарських підприємствах	вересень 2021	
2	Стан ефективності використання оборотних активів підприємства	жовтень 2021	
3	Напрями підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства	листопад 2021	
4	Висновки та пропозиції	грудень 2021	
5	Оформлення дипломної роботи	січень 2022	

Студент _____
(підпис)

Пустова І.С.

Керівник роботи _____
(підпис)

Сітковська А.О.

РЕФЕРАТ**ТЕМА: «ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ОБОРОТНИХ АКТИВІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ»**

Дипломна робота магістра: 77 с., 7 рис., 24 табл., 1 додаток, 45 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є стан використання оборотних активів в сільськогосподарському підприємстві.

Мета дипломної роботи є оцінка ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарських підприємствах.

Методи дослідження: графічний, дедукції, економіко-статистичний, моделювання.

Розглянуто сутність категорії «оборотні активи». Розкриті підходи та методи визначення ефективності використання оборотних активів, досліджені фактори, що впливають на їх підвищення використання. Проведено оцінку стану ефективності використання оборотних активів сільськогосподарського підприємства. Обґрунтовані напрями підвищення ефективності використання оборотних активів з урахуванням їх фактичного рівня та стратегічних перспектив.

Результати впроваджені в господарську діяльність приватного підприємства «Сігма» Дніпропетровського району Дніпропетровській області.

Українською мовою: сільськогосподарське підприємство, оборотні засоби, оборотність, запаси, управління.

Російською мовою: сельскохозяйственное предприятие, оборотные средства, оборачиваемость, запасы, управление.

Англійською мовою: agricultural enterprise, working capital, turnover, stocks, management.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	8
1.1. Поняття та формування оборотних активів підприємства	8
1.2. Фактори впливу на ефективність використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств	15
1.3. Методи оцінки ефективності використання оборотними активами на підприємстві	19
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	26
2.1. Організаційно – економічна характеристика діяльності підприємства	26
2.2. Оцінка ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств	34
2.3. Оцінка фінансово-економічної діяльності підприємства	41
Висновки до розділу 2	46
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	49
3.1. Основні стратегічні напрями підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства	49
3.2. Оптимізація використання оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства	57
Висновки до розділу 3	68
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

В сучасних умовах глобальної конкуренції можливості держави по забезпеченні зростаючих потреб суспільства в першу чергу визначається рівнем розвитку його науково-технічного потенціалу. Тому однією із головних стратегічних задач для країни є орієнтація на інноваційний розвиток. Тільки інноваційна стратегія може на сьогоднішній день виступати підґрунтям конкурентоспроможної економіки як країни так і підприємства.

При цьому можна розглядати наступні тенденції, до яких можна віднести недостатнє фінансування інноваційної діяльності, низька продуктивність праці, високий рівень морального і фізичного зносу основних виробничих засобів, надмірна тривалість інноваційного процесу, неефективність взаємодії виробництва та інноваційної діяльності. Успіх інноваційної діяльності в значній мірі визначається способами фінансової підтримки. Нині значний обсяг інвестицій здійснюється за власні засоби виробничих осередків. Тому для сільськогосподарських підприємств найбільш актуальною задачею є розширення власних джерел фінансування інноваційної діяльності.

Ефективний механізм управління оборотними засобами сільськогосподарських підприємств дозволяє отримати додатковий прибуток при тому ж обсязі оборотних засобів за рахунок більш інтенсивного їх використання. Отриманий додатковий прибуток переважно може бути направлений на розширення інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність, в свою чергу, орієнтована на випуск конкурентоспроможної продукції, призводить до прискорення обороту поточних активів.

Використання оборотних активів на засадах ефективності, раціональності, оптимальності є важливою часткою загального механізму управління фінансовою і виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств. Постають у зв'язку з цим проблеми, які необхідно вирішувати в аспекті оптимізації структури оборотних засобів, розкриття джерел, які формують даний вид активів, а також

стратегічного управління даної складової виробничого капіталу і їх організацією, що обумовлює актуальність проведення дослідження ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарських підприємствах.

Мета дипломної роботи є оцінка ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарських підприємствах.

Завданнями дипломної роботи є:

- обґрунтування теоретичних основ ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарських підприємствах та виявлення факторів, які на них впливають;

- розкрити сучасний стан використання виробничих ресурсів в підприємстві;

- визначити ефективність використання оборотних активів в сільськогосподарському підприємстві;

- розкрити резерви підвищення економічної ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарському підприємстві.

Об'єктом дослідження є стан використання оборотних активів в сільськогосподарському підприємстві.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти оцінки стану використання оборотних активів та виявлення факторів, які підвищують економічну ефективність їх використання.

Суб'єкт дослідження приватне підприємство «Сіґма» Дніпропетровського району Дніпропетровській області. .

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є системний підхід та діалектичний метод пізнання. З метою аналізу кількісних та якісних показників ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарському підприємстві застосовують наступні методи: теоретичного узагальнення; аналізу та синтезу; статистичного аналізу, а саме порівняння, групування, оцінки фактичних даних про оборотні активи підприємств.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти України, звітність аграрних підприємств Дніпропетровської області, праці

провідних вітчизняних та зарубіжних вчених з питань управління оборотними активами, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, ресурси інформаційної мережі Internet, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів в дипломній роботі полягає в формуванні ефективності використання оборотних активів сільськогосподарського підприємства з урахуванням характеру трансформаційного впливу матеріальних і нематеріальних факторів.

Апробація результатів дипломної роботи здійснена на міжнародній науково-практичній конференції (м. Дніпро, 2021 р).

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, список використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи 77 сторінок, 24 таблиць, 7 рисунків, 1 додаток та списку використаних джерел (45 найменування).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

1.1. Поняття та формування оборотних активів підприємства

В Україні перед сільськогосподарськими підприємствами все активніше виникають проблемні ситуації, які з пошуком джерел фінансування та управління наявними фінансовими активами, які сприяють підвищенню його стійкості і платоспроможності виробничого осередку. Здійснювати економічно правильні управлінські рішення стосовно управління оборотними активами можна розглядати як балансування між двома протилежними тенденціями: скорочення суми витрат на утримання запасів і забезпечення наявності запасів, достатніх для виробництва продукції. Нині існує велика кількість методів, які спроможні вирішувати проблеми управління виробничими запасами.

Використання оборотних активів на ефективній основі в підприємстві має суттєве значення, так як здійснює вплив на економічну ефективність впровадження і застосування всіх фінансових активів, які залучає виробничий осередок. Оборотний капітал, його склад і структура, швидкість обертання і ефективність використання у багатьох випадках формують і розкривають фінансовий стан підприємства та його стійкі чи нестійкі позиції на фінансовому ринку, до основних індикаторів якого можна віднести – ліквідність, платоспроможність, можливість подальшої мобілізації фінансових коштів.

Сільськогосподарське підприємство прагне до стабільного функціонування і розвитку. При цьому саме зміст і структура активів і формує значну частину підсумкового фінансового результату. В такій ситуації підвищується актуальність дослідження питань удосконалення ефективності використання і управління оборотними активами, але для цього необхідно визначити і проаналізувати економічну категорію «оборотних активів» за допомогою різноманітних підходів до визначення її сутності.

В економічній літературі зустрічається декілька понять, які характеризують поточні активи підприємства, а саме – «оборотний капітал» і «оборотні засоби». Крім того, в економічній літературі в якості синонімів оборотного капіталу використовуються такі поняття, як «поточні активи», «мобільні активи», «короткострокові активи». Так, Андрійчук В.Г. вважає, що «оборотний капітал підприємств представлений такими активами, що призначені для виробничого споживання чи реалізації протягом операційного циклу або протягом 12 місяців з дати балансу, а також грошовими коштами та їх еквівалентами» [1]. Оборотний капітал це фінансові ресурси, вкладені в об'єкти, використання яких здійснюється підприємством протягом одного виробничого циклу або відносно короткого календарного періоду (як правило, щонайбільше один рік) [29]. Вони підкреслюють, що капітал, який вкладений в оборотні засоби підприємства, не витрачаються і не споживаються, а відбувається авансування, тобто вкладання, яке передбачає повернення коштів через певний проміжок часу. Тобто відмічається про безперервність використання оборотних засобів в процесі виробництва, але не приділяє увагу тому, що оборотні активи також забезпечують процес реалізації продукції, а частина оборотних засобів виводиться на час із обігу для отримання додаткового доходу, не пов'язаного з діяльністю підприємства. При цьому дослідники розділяють у складі оборотного капіталу, дві частки оборотні засоби сфери виробництва і сфери обігу (рис. 1.1).

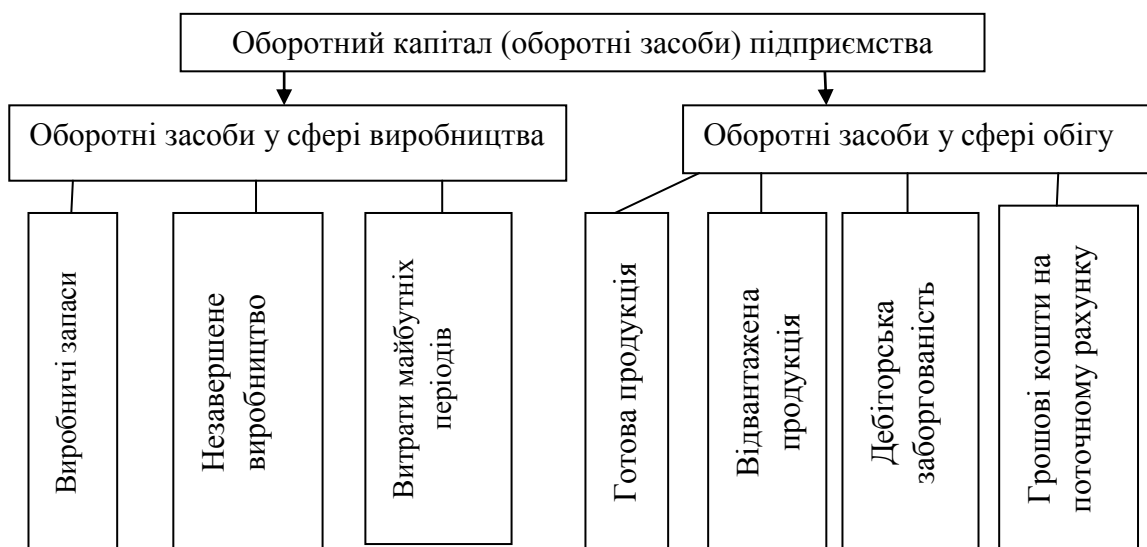

Рис. 1.1 Елементний склад оборотних засобів підприємства

Як видно з рис. 1.1, оборотні засоби підприємства розподіляються на оборотні засоби сфери виробництва і сфери обігу. До оборотних засобів сфери виробництва належать запаси сировини і матеріалів, незавершеного виробництва і витрат майбутніх періодів. «До фондів обігу відносять запаси готової продукції, дебіторська заборгованість, грошові кошти і короткострокові фінансові вкладення» [1].

Для багатьох дослідників даний розподіл виступає ключовим моментом у визначенні сутності понять «оборотні засоби» і ототожнення його з поняттям «оборотний капітал». Так, Герасимчук В.Г. визначає оборотний капітал як «частину постійного капіталу, що формується з грошових коштів та їх еквівалентів (короткострокові, високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються в грошові кошти і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості), дебіторської заборгованості (заборгованість фізичних та юридичних осіб підприємства), а також з інших матеріальних ресурсів, що призначені для споживання під час виробництва, перебувають в процесі виробництва чи призначені для реалізації» [17]. «Оборотні фонди це грошовий вираз предметів праці, що знаходяться на стадії виробничих запасів і незавершеного виробництва, які беруть участь лише в одному циклі виробництва і повністю переносять свою вартість на створюваний продукт» [1].

На думку авторів, розподіл всієї сукупності оборотного капіталу на оборотні засоби сфери виробництва і сфери обігу є не зовсім коректними, так як частина оборотного капіталу виводиться із обігу і не приймає участі в процесі виробництва і реалізації продукції. Так, короткострокові фінансові вкладання не приймають участь в операційному циклі підприємства, тобто не можуть бути віднесені не до фондів обігу, ні до оборотних засобів сфери виробництва.

Оборотний капітал фірми представлений сукупністю оборотних засобів і короткострокових фінансових вкладень. Оборотні засоби включають в себе оборотні засоби сфери виробництва і сфери обігу, які в свою чергу, поєднують готову продукцію, дебіторську заборгованість і грошові кошти. В склад

короткострокових фінансових вкладень входять запозичення іншим підприємствам і вкладання на фінансовому ринку.

Виходячи із представленої структури, можна зробити висновок, що поняття «оборотний капітал» і «оборотні засоби» не тотожні. Тому, оборотний капітал можливо розглядати як грошове вираження всієї сукупності поточних активів, які представляють собою частину майна підприємства і які використовуються для забезпечення процесу виробництва і реалізації продукції і прирощування доходів шляхом вкладання в короткострокові активи [39, 10, 41]. Оборотні засоби це грошове вираження частки поточних активів, які використовуються для поточних операцій під час кожного операційного циклу. Оборотний капітал можливо класифікувати за декількома критеріями (рис. 1.2). Так, розглянемо такі критерії: сфера обслуговування виробництва, можливість планування (нормування), джерела формування, ліквідність.

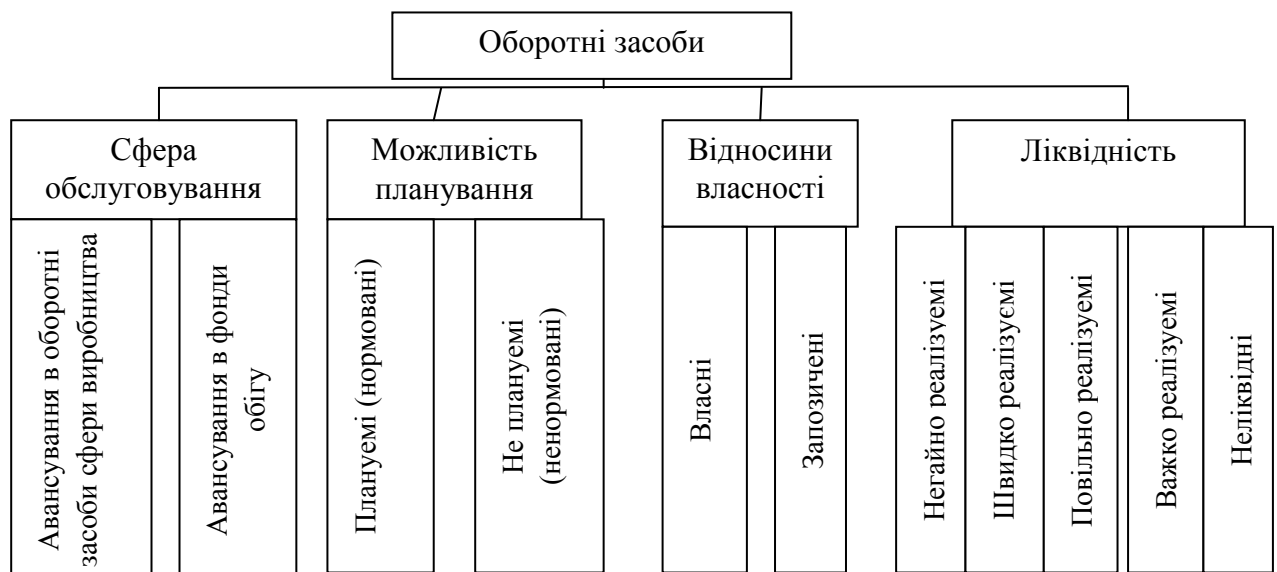

Рис. 1.2 Класифікація оборотних засобів

По можливості планування (нормування) виділяють нормовані і ненормовані оборотні засоби. До нормованих оборотних засобів належить оборотні засоби сфері виробництва і готова продукція. Нормування, надходження оптимального розміру оборотних засобів, здійснення для забезпечення безперервності процесу виробництва і реалізації продукції. Всі інші елементи оборотних засобів належать до ненормованих.

В залежності від джерел формування оборотний капітал розподіляють на власний і запозичений, при цьому немає єдиної думки, що належить до запозичених, а що до власних. Отже, оборотний капітал в залежності від джерел формування повинен поділятися на власний, запозичений і залучений. До власних джерел належить частина прибутку підприємства, до запозичених – кредити банку, до залучених – стійкі пасиви, засоби інших підприємств, які використовуються на умовах спільної діяльності.

За рівнем ліквідності оборотний капітал розподіляється на ті, що негайно реалізуються (грошові кошти, вкладання на грошовому ринку), швидко реалізуємо (вкладання в високоліквідні цінні папери, дебіторська заборгованість, забезпечення заставою, порукою чи банківською гарантією, за якою не минув строк позовної давності), повільно реалізуємо (виробничі запаси) і неліквідні (безнадійні борги) [43]. Основна категорія, яка регламентується діючим НС(П)БО 9 «Запаси» «це активи, які: утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством» [33].

Розглядають такі підходи: економічний, бухгалтерський, організаційний, виробничий, грошовий. Економічний підхід передбачає розгляд оборотних засобів як засоби, які інвестуються підприємством в поточні операції в продовж кожного циклу. За організаційним підходом оборотні засоби розглядають як сукупність елементів оборотних виробничих засобів (запаси, сировина, паливо тощо) і фондів обігу (готова продукція, грошові кошти і кошти в розрахунках).

Грошовий підхід розглядають оборотні засоби як грошові кошти, авансовані в оборотні виробничі засоби і оборотні засоби сфери обігу.

Виробничий підхід передбачає розгляд оборотних засобів як вартість, яка авансується для утворення оборотних виробничих засобів і оборотних засобів сфери обігу, тобто категорія, яка обслуговує кругообіг ресурсів підприємства і виконує лише виробничу функцію.

Крім вищеперелічених є ще важливі критерії класифікації оборотного капіталу, але крім представлених існують і ряд інших.

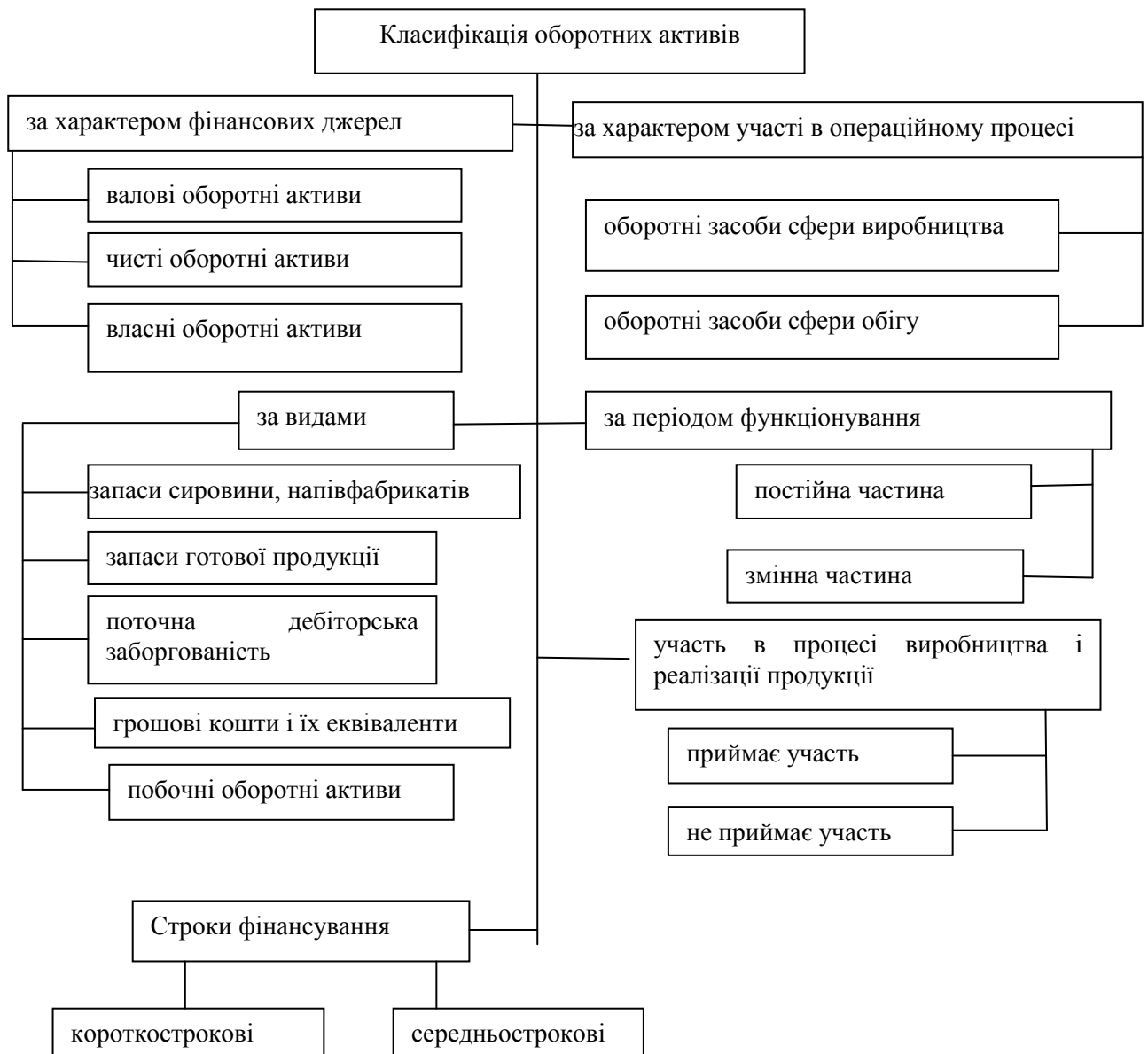

Рис. 1.3 Класифікація оборотних активів підприємства

За характером участі оборотний капітал в операційному циклі можна розподіляти на ті, що обслуговують фінансові цикли і ті, що обслуговують виробничі цикли (поточні біологічні активи, запаси матеріалів, сировини, готової продукції). Отже, короткострокові фінансові вкладення не можуть бути віднесені ні до оборотних активів, але не до оборотних активів, які обслуговують виробничий цикл. Частина оборотного капіталу безпосередньо приймає участь в процесі виробництва і реалізації продукції, а частина відволікається від цього

процесу і вкладається в короткострокові фінансові вкладення. Виділення короткострокових фінансових вкладень із оборотних активів дозволяє більш точно оцінити ефективність оборотних засобів, які приймають участь в операційному циклу підприємства і оборотного капіталу в цілому. За періодом функціонування виділяють постійну і змінну частки оборотного капіталу.

Крім того критерієм розподілу оборотного капіталу може виступати рівень ризику:

1. «з високим ризиком вкладень (сумнівна дебіторська заборгованість, залежалі запаси);
2. з середнім рівнем вкладень (витрати майбутніх періодів);
3. з низьким ризиком вкладень (дебіторська заборгованість, виробничі запаси, запаси готової продукції);
4. з мінімальним ризиком вкладень (грошові кошти і короткострокові фінансові вклади)» [26].

Джерела формування оборотного капіталу можливо розділити по строкам використання на середньострокові і короткострокові. До середньострокових належать середньострокові банківські кредити, а до короткострокових – короткострокові банківські кредити і стійкі пасиви. Необхідність даного поділу пов'язана з тим, що у деяких підприємств по мірі специфіки їх діяльності формуються тривалі виробничі і операційні цикли [36].

За періодом функціонування оборотні засоби можливо розподілити на постійні, тимчасові і пов'язані з циклічністю макроекономіки.

Отже, в сучасній економічній науці склалися два підходи до трактування категорії «оборотний капітал», а саме: майновий – коли під оборотним капіталом розуміють майнові цінності підприємства або кошти, авансовані для формування запасів; платіжний – коли оборотний капітал розглядається як витрати, необхідні для придбання матеріалів, сировини, сплати податків, які вироблені в поточному періоді, або як фінансові ресурси, а також вкладання в короткострокові інвестиції на фінансовому ринку.

Аналіз оборотних активів виступає важливим ланцюгом в системі аналізу фінансового стану підприємства. в процесі кругообігу оборотних засобів формуються основні джерела функціонування діяльності підприємства – прибутком від реалізації активів. Розрахунково-платіжна функція оборотного капіталу визначає управління дійсно важливим етапом фінансової політики підприємства. Аналіз оборотного капіталу зводиться до оцінки забезпеченості і ефективності використання його складових, за результатами аналізу приймаються управлінські рішення, які стосуються виробничо-збутової політики.

1.2. Фактори впливу на ефективність використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств

Ефективність використання цієї частки активів підприємства відіграє визначальну функцію в забезпеченні нормалізації його роботи, збільшення рівня рентабельності в цілому і залежить від значної кількості факторів.

Вплив на зміну ефективності використання даних активів здійснюють фактори кризового стану економіки:

- макроекономічний чинник (інфляційні процеси);
- зниження обсягів виробництва і споживацького попиту;
- розрив господарських зв'язків;
- високий рівень податкового навантаження;
- зниження доступу до кредитів як наслідок високих банківських процентів.

Зазначені фактори впливають на використання оборотних активів не залежно від інтересів сільськогосподарського підприємства [37]. Разом з тим є внутрішні резерви підвищення оборотних активів, які підприємство може ефективно впливати. До них належать:

- скорочення перебування оборотних активів в незавершеному виробництві (подолання негативної тенденції до зниження капіталовіддачі, впровадження новітніх технологій, особливо безвідходних); раціональна організація оборотних

засобів сфери виробництва (ресурсозбереження, оптимальне нормування, використання прямих тривалих зв'язків між підприємцями); ефективна організація обігу (сучасні системи розрахунків, раціональна організація збуту тощо).

В свою чергу ефективність використання оборотних засобів залежить від різноманітних факторів (рис. 1.4).

Рис. 1.4 Система факторів ефективності використання оборотних засобів

Поміж них можливо виділити зовнішні фактори, які здійснюють вплив незалежно від інтересів і сфери діяльності сільськогосподарських підприємств, і внутрішніх, на які підприємства може і активно впливає.

До зовнішніх факторів, які впливають на ефективність використання оборотних засобів відносять:

- загальна макроекономічна ситуація (рівень інфляції, темп зростання ВВП, рівень безробіття, дефіцит бюджету, політична ситуація);

- ринок капіталу (тенденції розвитку інвестиційного ринку, обмеженість кредитних ресурсів, криза неплатежів, активність державної грошово-кредитної політики);

- соціально-демографічні фактори (зміни чисельності населення і його вікова структура, майновий стан і платоспроможний попит населення);

- кон'юнктура ринку (рівень конкуренції, цінова конкуренція світового і внутрішнього ринку);

- регіональні фактори (економічний потенціал регіону, цінова кон'юнктура ринку, географічні межі ринку). Враховуючи ці та інші зовнішні фактори, підприємство більш раціонально та активно застосовує внутрішні резерви за рахунок підвищення економічної ефективності використання оборотних активів.

Найбільш важливим зовнішнім фактором, який здійснює вплив на оборотні засоби як в їх поточному стані і використанні на перспективу належить криза неплатежів і високі ставки кредиту, в результаті чого даний вид ресурсу стає недоступним для багатьох аграрних товаровиробників. Отже, основними резервами підвищення ефективності використання оборотних засобів необхідно визначати і реалізовувати в самому виробничому осередку.

Швидкість обертання коштів, які вкладені в активи, перетворюються в реальні активи і це безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства, його платоспроможність і ліквідність. Зростання неплатежів ускладнює ритмічну діяльність підприємства. від швидкості обертання коштів залежить розмір річного обігу, спроможність в додаткових джерелах фінансування і плата за них, сума витрат, які пов'язані з володінням товарно-матеріальними цінностями і їх зберігання тощо.

Зниження ефективності використання оборотного капіталу чи втрата ліквідності характеризується наступними умовами:

1. Нестача грошових коштів для забезпечення поточної діяльності, для можливих вкладень і на непередбачувані витрати. Нестача грошових коштів в будь-якій фазі оборотного капіталу перевищує ризик втрати потенційного

прибутку, невиконання зобов'язань за контрактами, зупинки виробничих процесів.

2. Зменшення власного кредитного потенціалу і як наслідок збільшення обсягу дебіторської заборгованості. З точки зору відтворення оборотного капіталу вона має двояку природу. З одного боку, збільшення обсягу дебіторської заборгованості свідчить про зростання ліквідності і потенційних доходів. З іншого боку, підприємству буде важко подолати такий обсяг дебіторської заборгованості, так як її зростання це не що інше, як іммобілізація власного оборотного капіталу, а перевищення нею певного рівня може викликати втрату ліквідності і зупинки виробничих процесів.

3. Надлишок чи нестача виробничих запасів для використання зобов'язань за контрактами підвищує ризик додаткових витрат чи зупинки виробництва.

4. Надлишковий оборотний капітал в неліквідному вигляді знижує доходи і підвищує витрати зберігання.

5. Надмірний обсяг кредиторської заборгованості, особливо за строками погашення, при якому створюються великі розриви. При більшій величині дорогого кредиту і надлишковими невикористовуваними запасами підприємство буде відчувати нехватку грошових коштів для виконання зобов'язань.

6. Невідповідне поєднання довгострокових і короткострокових джерел запозиченого капіталу. При тому що довгострокові джерела дорожче, у ряді випадків саме вони можуть при меншому підвищенні ліквідності забезпечити більшу економічну ефективність.

Оскільки критерієм оцінки ефективності управління оборотними засобами виступає фактор часу, то їх оборотність характеризується рядом взаємопов'язаних показників. Оборот кожного елемента оборотних засобів має особливий характер: для виробничих запасів (матеріальних ресурсів) це надходження їх в виробництво, для незавершеного виробництва – надходження на склад готової продукції, для залишків сільськогосподарської продукції на складі – відвантаження тощо.

Для управління оборотними активами в залежності від частки оборотного капіталу в складі активів можливо виділити такі стратегії як – консервативна і агресивна. Консервативна стратегія характеризується невеликим обсягом оборотних активів і стримуючим його зростання. Вона супроводжується високим ризиком втрати ліквідності, яка пов'язана з десинхронізацією платежів і надходжень. Вона можна застосувати при умові передбачуваності рівня продаж, запасів і платежів, що не відповідає умовам кризи. Агресивна стратегія характеризується високим рівнем оборотних активів при низькому рівні оборотності, яка забезпечує достатній рівень ліквідності, але низьку рентабельність капіталу.

Отже, тактика і стратегія управління відтворення власного оборотного капіталу в умовах кризи зобов'язано гарантувати компромісне рішення між ефективністю роботи і ризиком втрати ліквідності. Істотне значення має формування альтернативної політики управління відтворення оборотного капіталу в кризових умовах.

1.3. Методи оцінки ефективності використання оборотними активами на підприємстві

Використання інструментарію контролю ефективності використання оборотних засобів здійснюється за рахунок системи показників їх функціонування, які доцільно об'єднати в три групи:

- 1) показники формування;
- 2) показники використання;
- 3) показники управління.

Перша група показників ефективності формування оборотних засобів відображають поточну ситуацію оборотних засобів на певну дату. Вона включає: показники обсягу і структури (обсяг оборотних засобів і їх структура, питома вага окремих груп оборотних засобів, коефіцієнт забезпеченості виручки оборотними

засобами); показники стану джерел фінансування (обсяг власного оборотного капіталу, обсяг запозиченого оборотного капіталу, питома вага власного капіталу в структурі оборотних засобів, питома вага запозиченого капіталу в структурі оборотних засобів, питома вага кредиторської заборгованості в структурі оборотних засобів, коефіцієнт маневреності тощо); показники ліквідності (коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт відносної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, рівень операційної платоспроможності); показники оптимізації обсягу (коефіцієнт мінімального рівня оборотних засобів, коефіцієнт максимального рівня оборотних засобів) [10].

Друга включає групи показники ефективності використання оборотних засобів: їх оборотність, показники прибутковості і вплив ефективності управління оборотними засобами на показники діяльності підприємства. До показників оборотності належать (оборотність оборотних засобів, коефіцієнт закріплення, період обороту, період обороту окремих елементів оборотних засобів); показники прибутковості (рентабельність поточних активів, приріст суми прибутку в результаті прискорення оборотності); показники впливу ефективності управління на показники діяльності підприємства (зміна виручки за рахунок зміни середньої (річної, квартальної) суми оборотних засобів і оборотності, зміна рівня операційних витрат за рахунок зміни тривалості обороту). Ці показники мають відносний характер і дозволяють оцінити стан оборотних засобів за допомогою призми взаємозв'язку їх середніх значень і основних показників діяльності підприємства. Вони дозволяють дати оцінку ефективності використання оборотних засобів і їх елементів за фактором часу в процесі їх кругообігу, які характеризуються впливом прискорення оборотності на кінцеві результати діяльності. Показник рентабельності характеризується величиною прибутку, який отриманий на кожен гривню оборотного капіталу і відображає фінансову ефективність роботи підприємства, так як саме оборотний капітал забезпечує оборот всіх ресурсів в підприємстві.

Показники оборотності можуть бути визначені за всіма видами оборотного капіталу, таким як запаси, тварини на вирощуванні та відгодівлі, готова продукція, товари тощо.

Третя включає групи показників, які характеризують ефективність управління окремими групами оборотних засобів. Вони включають такі групи: показники ефективності управління запасами (оборотність запасів, період обороту запасів, рентабельність запасів, коефіцієнт концентрації запасів, рівень активної частки поточних запасів, група показників для розрахунку оптимального розміру запасів); показники управління дебіторської заборгованості.

Контроль на підставі зазначених показників дозволяє визначити основні недоліки в процесі управління ними, сприяють виявленню резервів на всіх рівнях управління з метою забезпечення безперервності виробничого процесу і процесу реалізації, що дозволяє забезпечити найшвидше акумулювання оборотних активів.

Всі розглянуті показники дають можливість провести поглиблений аналіз використання власних оборотних активів, їх часто називають частковими показниками оборотності. Слід відмітити, що проблема неплатежів не зникне, до тих пір поки сільськогосподарські підприємства не буде мати в достатньому обсязі величини власного оборотного капіталу для нормальної діяльності.

Для підвищення оборотності дебіторської заборгованості необхідно використовувати різні способи її погашення, вносити в договори на поставку продукції умови безакцептного списання дебіторської заборгованості з рахунків боржника, стягувати дебіторську заборгованість в судовому порядку тощо.

Сільськогосподарські підприємства мають в своєму розпорядженні значні резерви прискорення оборотності авансованих коштів, які є на кожній з стадій кругообігу. Причому найбільша частина цих резервів покладена безпосередньо в сфері виробництва, в яку авансується більша частина оборотних засобів.

Аналіз ефективності використання оборотних засобів можна розглядати в наступних видах аналізу (рис. 1.5).

Вертикальний структурний аналіз основна мета якого складається у визначенні і оцінці співвідношення окремих і агрегованих показників, які направлені на визначення обсягу, складу і структури за напрямками формування і використання. Горизонтальний (трендовий) аналіз передбачає дослідження динаміки обсягу і структури оборотних активів, джерел їх формування, визначення і кількісна оцінка тенденцій їх змін в часі. Коефіцієнтний аналіз передбачає оцінку управління оборотними засобами за системою попередньо обґрунтованих коефіцієнтів (оборотності, рентабельності, фінансової стійкості, платоспроможності тощо).

Факторний аналіз передбачає визначення основних факторів, які впливають на ефективність управління оборотними засобами. Декомпозиційний аналіз передбачає побудову багаторівневих факторних моделей, які досліджують взаємозв'язки факторів формування ефективності управління і результатів функціонування підприємства. Потім проводять формування узагальнених висновків і підготовка аналітичного звіту за комплексною оцінкою системи управління оборотними засобами.

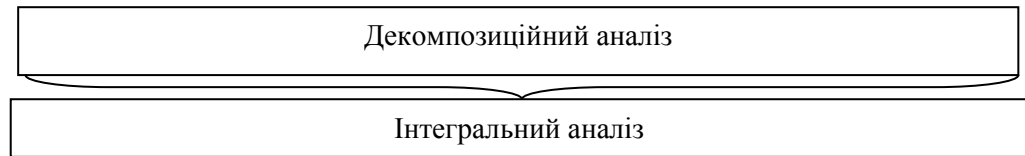

Рис. 1.5 Аналіз ефективності використання оборотних засобів підприємства

Отже, показники оборотності оборотних засобів відображають результати взаємодії на використання оборотного капіталу всіх сторін діяльності підприємства. Швидкість руху оборотних засобів один з найважливіших економічних показників, які не поступаються за своєю значимістю показникам собівартості і рентабельності. Це єдині підсумкові показники ефективності використання ресурсів підприємства у часі. При підвищенні ефективності використання оборотного капіталу у відповідності зі стадіями кругообігу оборотних засобів можливо виділити три напрямки прискорення оборотності.

На стадії виробничих запасів:

- правильний облік і планування ресурсів;
- встановлення прогресивних норм витрат різноманітних елементів у складі запасів;
- заміна коштовних видів матеріальних ресурсів менш коштовними без зниження якості;

На стадії виробництва:

- поліпшення якості вирощуваної продукції;
- скорочення виробничих втрат;
- системне використання сировини і застосування відходів від процесу виробництва;
- скорочення тривалості виробничого циклу і підвищення його безперервності;
- дотримання ритмічності роботи.

В сфері обігу:

- комплексне застосування на підприємстві сировини і матеріалів;

- організація маркетингових досліджень;
- скорочення дебіторської і кредиторської заборгованості;
- прискорення реалізації продукції, виконання робіт;
- удосконалення способів розрахунку за продукцією, роботами.

Перераховані напрями дозволять підприємству прискорити оборотність оборотного капіталу і завдяки цьому прискоренню підвищити ефективність його використання, мати стійкий фінансовий стан.

Безперервний контроль за ефективністю використання оборотних засобів здійснюється в таких напрямках:

- контроль витрачання грошових коштів (аналіз їх фактичного руху, стан і прогноз грошової виручки, а саме грошових надходжень і вибуття, розрахунок оптимального рівня грошових коштів);

- контроль рівня дебіторської заборгованості (аналіз його рівня в попередньому періоді, визначення можливої суми фінансових коштів, які інвестуються в дебіторську заборгованість, стан системи кредитних умов, тобто кредитного періоду, розміру кредиту, вартості кредиту, розширення кола споживачів з метою зменшення ризику невиплати одним чи декількома великими покупцями);

- контроль рівня кредиторської заборгованості (відповідно до контролю рівня дебіторської заборгованості);

- контроль рівня запасів виходячи (аналіз запасів товарно-матеріальних цінностей за попередній період, визначення мети для створення бази запасів (запаси сировини і матеріалів, готової продукції), оптимізація розміру груп поточних запасів, як підтвердження облікової політики оцінки запасів, створення системи контролю за рухом запасів, основними задачами якої стануть своєчасне розміщення замовлень на поновлення запасів і залучення в обіг надлишково сформованих їх обсягів).

Таким чином, аналіз ефективності використання оборотних засобів направлений на забезпечення поточної діяльності, дозволяє максимізувати

прибуток на вкладений капітал при забезпеченні стійкості і достатньої платоспроможності підприємства.

Висновки до розділу I.

Аналіз оборотних активів виступає важливим ланцюгом в системі аналізу фінансового стану підприємства. в процесі кругообігу оборотних засобів формуються основні джерела функціонування діяльності підприємства – прибутком від реалізації активів. Розрахунково-платіжна функція оборотного капіталу визначає управління дійсно важливим етапом фінансової політики підприємства. Аналіз оборотного капіталу зводиться до оцінки забезпеченості і ефективності використання його складових, за результатами аналізу приймаються управлінські рішення, які стосуються виробничо-збутової політики.

На використання оборотних активів не залежно від інтересів сільськогосподарського підприємства впливають фактори як зовнішні так і внутрішні. Разом з тим є внутрішні резерви підвищення оборотних активів, які підприємство може ефективно впливати. Тактика і стратегія управління відтворення власного оборотного капіталу в умовах кризи зобов'язано гарантувати компромісне рішення між ефективністю роботи і ризиком втрати ліквідності. Істотне значення має формування альтернативної політики управління відтворення оборотного капіталу в кризових умовах.

Використання інструментарію контролю ефективності використання оборотних засобів здійснюється за рахунок системи показників їх функціонування, які доцільно об'єднати в три групи: показники ефективності формування оборотних засобів підприємства, які відображають стан оборотних засобів на певну дату; показники ефективності використання оборотних засобів їх оборотність, показники прибутковості; показники ефективності управління окремими групами оборотних засобів, які характеризують ефективність управління окремими групами оборотних засобів. При підвищенні ефективності

використання оборотного капіталу у відповідності зі стадіями кругообігу оборотних засобів можливо виділити три напрямки прискорення оборотності.

Таким чином, аналіз ефективності використання оборотних засобів направлений на забезпечення поточної діяльності, дозволяє максимізувати прибуток на вкладений капітал при забезпеченні стійкості і достатньої платоспроможності підприємства.

РОЗДІЛ 2. СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно – економічна характеристика діяльності підприємства

Приватне підприємство «Сігма» знаходиться у Дніпропетровській області, Дніпропетровському районі. Одним із самих важливих ресурсів аграрних підприємств, без якого не можливо виробництво сільськогосподарської продукції (особливо продукції галузі рослинництва) є земля. Наявність земельних ресурсів в аграрних підприємствах – це одна з умов їх діяльності.

Земля, як один із головних ресурсів, має декілька особливостей, які відрізняють її від інших видів ресурсів, і які при правильному їх урахуванні надають можливості підприємству значно покращувати виробничі і фінансові результати своєї діяльності.

За допомогою табл. 2.1. розглянемо наявність земельних ресурсів в господарстві, які всі є орендованими.

Таблиця 2.1

Динаміка і структура земельних ресурсів, землезабезпеченість

Показники	2018		2019		2020		2020 у % до 2018
	га	%	га	%	га	%	
Загальна земельна площа	2706,3	100	2703,3	100	2445,1	100	90,3
в т.ч. сільськогосподарські угіддя	2694,1	99,5	2694,1	99,7	2432,9	99,5	90,3
із них: рілля	2685,8	99,2	2685,8	99,4	2424,6	99,2	90,3
Посівна площа	2412,0	89,1	2400,0	88,8	2230,0	91,2	92,3
Коефіцієнт сільськогосподарського освоєння землі	0,99	-	0,99	-	0,99	-	100,0
Коефіцієнт розораності землі	0,99	-	0,99	-	0,99	-	100,0
Кількість робітників	52	-	54	-	61	-	117,3
Припадає на одного робітника: -сільськогосподарських угідь	51,8	-	49,9	-	39,9	-	77,0
-ріллі	51,7	-	49,7	-	39,7	-	76,8

Згідно наведених даних щодо динаміки та структури земельних ресурсів за три роки досліджень, в ПП «Сігма» зменшилася загальна земельна площа на 9,7%, що становить 261,2 га, площа сільськогосподарських угідь на 9,7%, що склало 261,2 га та площа ріллі на 9,7%, що склало 261,2 га. Не змінними залишилися коефіцієнти сільськогосподарського освоєння та розораності землі, і склали 0,99 та 0,99 відповідно. Так як відбулося збільшення середньорічної чисельності робітників на 17,3% у 2020 році в порівнянні з 2018 роком, і зменшення площі сільськогосподарських угідь, це призвело до скорочення землезабезпеченості. Цей показник у 2020 році в порівнянні з 2018 скоротився на 33,0 % за площею сільськогосподарських угідь і на 23,2% за площею ріллі.

Для повного аналізу діяльності господарства, проведемо дослідження щодо його спеціалізації, оскільки саме спеціалізація має суттєвий вплив на створення та ефективне та оптимальне використання в процесі виробничої діяльності ресурсного потенціалу [8]. Спеціалізація передбачає збільшення обсягів виробництва певного виду продукції, що надає можливості підприємству значно скоротити витрати на виробництво одиниці продукції і тим самим мати значну конкурентну перевагу в умовах ринкової діяльності.

Сільськогосподарські підприємства можуть спеціалізуватись на виробництві одного або декількох видів продукції, від чого і залежить їх рівень та напрям спеціалізації. Якщо в структурі товарної продукції (за допомогою якої визначається напрям спеціалізації підприємства) будь-який вид продукції займає більш ніж 20,0 % - це означає, що підприємство спеціалізується на виробництві та реалізації даного виду продукції. Для ефективної діяльності підприємствам галузі сільського господарства рекомендується розвивати виробництво одного – двох видів продукції галузі рослинництва у поєднанні з одним або двома видами продукції галузі тваринництва. Проте, останнім часом більшість аграрних підприємств практично повністю відмовились від виробництва продукції галузі тваринництва і спеціалізуються на виробництві лише продукції галузі рослинництва.

Також слід зазначити, що спеціалізація підприємств (особливо в умовах ринкової економіки) поєднується з їх диверсифікацією (розширенням асортименту, галузей виробничої діяльності), що надає можливості завойовувати нові ринку збуту продукції та покращувати фінансові результати своєї діяльності.

Визначимо напрям спеціалізації господарства «Сігма» за допомогою структури товарної продукції (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Структура товарної продукції підприємства

Види продукції	2018		2020		2020 в % до 2018	В середньому за три роки	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%		тис. грн.	%
Зернові, всього	6542,1	32,7	7501,5	28,3	114,7	7034,5	31,1
Технічні, всього	3210,1	16,1	4012,3	15,2	125,0	3573,8	15,8
Інша продукція рослинництва	648,2	3,2	700,4	2,6	108,1	452,4	2,0
Всього по рослинництву	10400,4	52,0	12214,2	46,1	117,4	11060,7	48,9
Свинарство	8956,2	44,8	13459,9	50,9	150,3	11128,6	49,2
Інша продукція тваринництва	629,4	3,1	793,9	3,0	126,1	429,8	1,9
Всього по тваринництву	9585,6	48,0	14253,8	53,9	148,7	11558,4	51,1
Разом по господарству	19986	100	26468	100	132,4	22619,1	100

Згідно наведеної структури товарної продукції можна стверджувати, що протягом 2018-2020 рр господарство розвивало як галузь рослинництва, так і галузь тваринництва (виручка від реалізації продукції рослинництва збільшилася на 17,4%, а тваринництва на 48,7%). Проте розвиток цих галузей здійснювався не рівномірно. Так, якщо галузь тваринництва займає 51,1%, то галузь рослинництва у структурі товарної продукції 48,9%. Розвиток виробництва в галузі рослинництва отримали зернові культури (31,1%) та соняшник (15,8%). Інші культури займають незначний відсоток. Найбільший розвиток отримав напрям тваринництва.

Виходячи з вище зазначеного можна стверджувати, що напрям спеціалізації господарства – вирощування м'яса свиней.

Основними складовими частинами ресурсного потенціалу підприємства є його земельні, трудові та матеріальні ресурси (основні та оборотні фонди). Саме від їх наявності та використання в більшості залежать результати не тільки виробничої, а й фінансової діяльності будь-якого підприємства.

Процес виробничої діяльності не можливо уявити без наявності на підприємстві трудових ресурсів, особливо що стосується аграрних підприємств. Саме трудові ресурси приводять у дію виробничі ресурси підприємства. А відтак, в умовах ринкової економіки особливої уваги набуває дослідження наявності та ефективності використання трудових ресурсів. Висококваліфіковані працівники, які зацікавлені в результатах діяльності свого підприємства завжди є значною конкурентною перевагою підприємств в умовах жорсткої конкуренції на ринку. Людський фактор набуває стратегічного значення для виживання підприємства у нестабільних умовах розвитку ринкових відносин [7].

Останнім часом на діяльність підприємств значний вплив мають зовнішні чинники, особливо в частині їх трудового потенціалу. Демографічна ситуація, що склалась в державні, у зв'язку із погіршенням гідної оплати праці та відтоком кваліфікованих кадрів за кордон, значно впливає на можливість підприємств прийняти на роботу висококваліфікованих та зацікавлених в результатах своєї діяльності працівників. А відтак, кожне підприємство повинно турбуватись про умови роботи наявних трудових ресурсів, їх гідну заробітну плату, підвищення кваліфікації та готувати власні кадри для заміни та їх поповнення в своїх рядах.

Проведемо дослідження забезпеченості господарства трудовими ресурсами та ефективності їх використання (табл. 2.3).

Згідно наведених даних щодо наявності та рівня використання трудових ресурсів видно, що протягом періоду дослідження господарство збільшило обсяг працездатних робітників на 17,3%. Проте, рівень їх використання практично не змінився (збільшився на 1,1%). Подальші дослідження доводять, що незважаючи на зростання розміру заробітної плати працівників практично в 1,5 рази, питома вага фонду їх заробітної плати у структурі витрат з кожним роком зростає дуже

повільно, станом на 2020 рік складає 10,96 %, що на 0,27 відсотковий пункт більше ніж у 2018 році.

Таблиця 2.3

Наявність та рівень використання трудових ресурсів

Показники	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Середньорічна чисельність працівників, осіб	52	54	61	117,3
Ними відпрацьовано – всього, т. люд.- год.	95,6	98,9	112,6	117,8
Відпрацьовано одним середньорічним працівником, люд-год.	1838,0	1832,0	1845,0	100,4
Річний запас робочого часу, т. люд.- год.	100,1	103,9	117,4	117,3
Коефіцієнт використання робочого часу	0,95	0,95	0,96	101,1
Трудозабезпеченість	2	2	3	150,0
Фонд заробітної плати працівників, тис. грн.	2382,1	3024,7	3700,8	155,4
Питома вага оплати праці в структурі витрат, %	10,27	11,57	10,96	+0,27 в.п.

Все це говорить про те, що протягом останніх п'яти років досліджень відбувається непропорційне зростання розмірів заробітної плати працівників та вартості сировини, яка використовується у процесі виробничої діяльності. А відтак, результати фінансової діяльності підприємства можуть значно погіршуватись.

Виробнича діяльність підприємства здійснюється за допомогою наявності у нього виробничого капіталу, який поділяється на основний та оборотний, і який є частиною матеріально-технічної бази підприємства.

Основні фонди (капітал) – це фонди підприємства, які приймають участь у процесі виробничої діяльності протягом декількох періодів і переносять свою вартість на вартість створеної продукції частково, у вигляді амортизаційних відрахувань. До їх складу відносять усі технічні засоби та будівлі і споруди, які приймають участь у виробничій діяльності [1].

Основні фонди складають основну частину майнового стану підприємства, який характеризується системою показників щодо наявності, вибуття, оновлення та зносу основних фондів. В господарстві «Сігма» у власності є техніка для вирощування і збирання врожаю, а саме трактори (Т150К, Білорусь 892, Білорусь 1025, МТЗ 80), комбайни ДОН 1500, боронний диск, культиватори (ЗПГ 17, КПС, КРТ, КРН-5,6), сіялки УПС – 8). Щодо виробничих приміщень, то господарство має склади, приміщення для утримання тварин, майстерню та приміщення для утримання техніки. Оцінка майнового стану господарства «Сігма» наведена в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Оцінка основного капіталу та забезпеченість

Показник	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Вартість основних засобів, тис. грн.	17793,0	17955,4	18861,5	106,0
Питома вага активної частини основних засобів, %	68,9	68,8	59,8	-9,1 в.п.
Коефіцієнт зносу	0,17	0,22	0,34	в 2 рази
Коефіцієнт придатності	0,83	0,78	0,66	79,5
Коефіцієнт оновлення	0,16	0,05	0,03	18,8
Коефіцієнт вибуття	0,08	0,11	0,15	187,5

Дослідження щодо наявності майнового стану господарства доводять, що протягом періоду дослідження наявність основних фондів у господарстві постійно зростала у грошовому еквіваленті. Проте, таке збільшення відбувалось, головним чином, за рахунок переоцінки основних виробничих фондів у зв'язку із значним ростом інфляції у державі та проведенням незначних капітальних ремонтів основних фондів. Даний висновок підтверджується такими показниками як коефіцієнти зносу та придатності основних фондів, а також коефіцієнтами оновлення та вибуття виробничих фондів. Зазначені вище показники доводять, що в господарстві з кожним роком скорочується процес оновлення основних фондів і збільшується процес їх вибуття, а придатність основних фондів у 2020 році склала 0,66 проти 0,83 у 2018 році.

Таким чином, можна стверджувати, що підприємство має відносно потужний майновий стан. Проте, його стан за період дослідження значно погіршився. А відтак, господарству необхідно застосувати усі можливі важелі для покращення його майнового стану.

Оборотні фонди – це матеріально-речові елементи (фонди), які приймають участь у процесі виробництва продукції лише один раз і переносять свою вартість на вартість новоствореної продукції повністю. «Оборотні виробничі фонди і фонди обігу (готова продукція і грошові кошти) в сукупності становлять оборотні засоби або оборотний капітал» [1]. Поточний стан та ефективність використання виробничих фондів господарства наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Наявність та ефективність використання основних засобів

Показники	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	17793,0	17955,4	18861,5	106,0
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	11144,9	17385,6	23666,4	212,3
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	19986	21403,2	26468,0	132,4
Капіталооснащеність, тис. грн.	411,5	533,4	661,8	160,8
Капіталоозброєність, тис. грн.	213,2	266,1	264,0	123,8
Продуктивність основного капіталу, грн.	1,80	1,49	1,64	91,1
Капіталомісткість, грн.	0,55	0,67	0,61	110,9
Норма прибутку,%	6,26	1,43	2,0	-4,26 в.п.

Дослідження щодо наявності та ефективності використання основних засобів доводять, що протягом періоду дослідження господарство в достатній мірі було забезпечено основними засобами. Проте, ефективність їх використання з кожним роком погіршується. Так, якщо продуктивність основного капіталу у 2018 році складала 1,80, то вже у 2020 році 1,64, що на 8,9% менше ніж у базовому році. Все це негативно вплинуло на критерій економічної ефективності використання виробничих фондів – рентабельність активів, яка у 2020 році склала 2,0 %, що на 4,26 відсоткових пункти менше ніж у 2018 році.

Таким чином, господарство в достатній мірі забезпечено ресурсним потенціалом і намагається ефективно його використовувати. Але, у зв'язку із складними економічними умовами у країні, ефективність використання матеріальних ресурсів та трудових ресурсів (в частині оплати їх праці) з кожним роком погіршується. Наступним етапом досліджень є встановлення впливу на кінцеві результати діяльності господарства від ефективності використання наявного ресурсного потенціалу.

Кінцевими результатами господарської діяльності є розмір отриманого прибутку від операційної та інших видів діяльності та співставлення отриманого ефекту з витратами, що були задіяні у господарській діяльності. Зростання розміру прибутку на підприємстві ще не означає покращення його результатів діяльності, оскільки тільки співставлення отриманого прибутку з витратами для його досягнення відбиває кінцевий результат господарської діяльності.

Про ефективність господарської діяльності підприємства можна аналізувати за показниками виробничо-фінансової діяльності в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Основні показники економічної ефективності підприємства

Показники	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Припадає на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.:				
- основних засобів	411,5	533,4	661,8	160,8
- виробничих витрат	674,2	775,6	1053,1	156,2
Отримано на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.:				
- валової продукції	599,3	667,6	829,6	138,4
- товарної продукції	741,9	794,5	1089,9	146,9
- прибутку	67,2	18,8	34,7	51,6
Отримано товарної продукції, грн. на:				
- 1 грн. основних виробничих фондів	1,12	1,19	1,4	125,0
- 1 грн. виробничих витрат	1,10	1,02	1,03	93,6
- 1-го робітника, тис. грн.	384,3	396,4	433,9	112,9
- 1 люд.-год.	209,1	216,4	235,1	112,4
Рівень рентабельності, %	10,0	2,4	3,3	-6,7 в.п.
Норма прибутку, %	6,26	1,43	2,0	-4,26 в.п.

Аналіз окремо взятих складових частин ресурсного потенціалу та основних показників господарської діяльності господарства доводить, що за три роки досліджень господарство погіршило результати своєї діяльності завдяки не стабільній ситуації у країні, що склалась останнім часом. Значний ріст інфляції, який супроводжується зростанням цін на сировину, матеріали, пальне та інші ресурси призвів до значного зростання витрат на виробництво продукції, які все складніше перекривати доходом від реалізації продукції і при цьому отримувати прибуток. Підтвердженням цього є значне зниження рівня рентабельності продаж в господарстві, який у 2020 році склав 3,3%, що на 6,7 відсоткових пункти нижче за результат 2018 року.

Виходячи з вище зазначеного господарству «Сігма» рекомендується провести більш детальний аналіз результатів своєї фінансової діяльності для того, щоб в майбутньому уникнути негативних наслідків, які можуть привести господарство до банкрутства.

2.2. Оцінка виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств

Формування потенціалу підприємства і його частки яка формує виробничий капітал в сільському господарстві, їх кругообіг і ефективність використання залежать від галузі сільськогосподарського виробництва. Так, в рослинництві вкладання оборотних засобів в різноманітні виробничі цикли відбувається не одночасно. На початковому етапі капітал використовується в одному виробничому циклі до його завершення, потім починається вкладання коштів в наступний цикл (крім випадків, коли паралельно виконуються роботи під врожай поточного і майбутніх періодів). Відмінною особливістю використання оборотних засобів в рослинництві виступає та обставина, що тривалість їх кругообігу в даній галузі залежить від ґрунтово-кліматичних і біологічних факторів. останні включають якість посівного матеріалу, сортові властивості рослин (стійкість до хвороб, строки визрівання, характер розвиток кореневої системи), тривалість

різноманітних періодів їх розвитку. Крім того, виробничий цикл в галузі рослинництва включає час, впродовж якого предмети праці, які знаходяться в обігу, підлягають впливу природних факторів без участі праці людини. В тваринництві час виробництва (час, в процесі якого засоби виробництва підприємства знаходяться на стадії виробництва) і робочий час (час, впродовж якого здійснюється безперервний вплив людини за допомогою засобів праці на предметі праці для отримання готової продукції) розірвати неможливо, вони абсолютно співпадають. В рослинництві навпаки, від закінчення посіву і до початку збирання врожаю, зростання і розвиток рослин знаходяться, головним чином, під впливом природних факторів, що і пояснює залежність від природних умов оборотності оборотних активів даної галузі. Тому, у випадку несприятливих природних умов, які сприяють збільшенню періоду дозрівання рослин чи їх загибелі, з'являється необхідність в додаткових вкладень в сферу виробництва певної маси авансованої вартості. Значне неспівпадання між часом виробництва і робочим часом в рослинництві обумовлено частими перервами в процесі праці. Це головна особливість галузі здійснює суттєвий вплив на організацію оборотних засобів, тобто процес створення системи оборотних засобів. Система формує сукупність функціональних форм, між якими є суттєвий взаємозв'язок і взаємодія для забезпечення безперервного процесу відтворення.

Дані про показники ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарському підприємстві розглянемо в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Ефективність використання оборотних засобів на підприємстві

Показники	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Капіталооснащеність виробництва оборотними засобами	4,14	6,45	9,73	235,0
Припадає оборотних виробничих засобів на 1 грн. основних, грн.	0,63	0,97	1,25	198,4
Коефіцієнт обороту оборотних засобів	1,79	1,23	1,12	62,6
Коефіцієнт завантаженості	0,56	0,81	0,89	159,4
Тривалість одного обороту оборотних засобів	204	297	326	159,8

Відносне вивільнення (залучення) оборотних засобів	-	+4429,6	+1880,4	-
Капіталовіддача оборотних засобів, грн.	1,79	1,23	1,12	62,6
Рентабельність поточних активів,%	16,25	2,91	3,57	-12,68 в.п.

За показниками позитивна тенденція ефективності використання оборотності оборотних засобів спостерігається в 2018 році і в 2019 і 2020 рр. ці показники були нижчі ніж в базовому році. В порівнянні з 2018 р. тривалість одного обороту поточних активів в 2020 р. зросла на 122 дні і складає 326 днів. Це свідчить про погіршення фінансового стану сільськогосподарського підприємства, тобто, кошти, вкладені в цьому році в поточні активи пройшли повний цикл і знов прийняли грошову форму на 122 дня пізніше, ніж в 2018 р. Починаючи з 2019 р. щорічно підприємству слід акумулювати у виробництво додаткові кошти, що негативно відображається на результатах його роботи.

Рентабельність поточних активів є узагальнюючим показником ефективності використання оборотних активів, адже оборотний капітал забезпечує оборот всіх ресурсів підприємства. Ці висновки підтверджують й інші показники, коефіцієнт оборотності тощо. Рентабельність поточних активів в сільськогосподарському підприємстві зменшилася на 12,68 в.п. і пов'язано це з коливаннями прибутку підприємства і зростанням вартості оборотних активів.

Проаналізуємо більш детально тенденції змін показника рентабельності поточних активів в табл. 2.8 та за допомогою трендового аналізу.

Таблиця 2.8

Динаміка капіталовіддачі оборотних засобів

Роки	Капіталовіддача оборотних засобів, грн.	Абсолютний приріст, грн.		Темп росту, %		Темп приросту, %	
		до 2018	до поперед.	до 2018	до поперед.	до 2018	до поперед.
2018	1,79	-	-	-	-	-	-
2019	1,23	-0,56	-0,56	68,7	68,7	-31,3	-31,3
2020	1,12	-0,60	-0,11	62,6	91,1	-37,4	-8,9

Провівши відповідні розрахунки отримали наступні рівняння. Прямолінійний тренд можливо представити у вигляді рівняння, яке має наступну модель: $y = -0,335x + 2,05$, яке означає і показує про те, що у 2017 році, тобто році, що передує досліджуваному періоду, вирівняна капіталовіддача оборотних засобів складає 2,05 грн., а середній щорічне зменшення капіталовіддачі дорівнює 0,34 грн. Для параболічного тренду рівняння таке: $y = 0,225x^2 - 1,235x + 2,8$. Отже маємо наступне, у 2017 році, вирівняна капіталовіддача оборотних засобів склала 2,8 грн., початкова швидкість уповільнення склала 1,24 грн., а середнє прискорення зміни щорічних розмірів капіталовіддачі склало 0,23 грн., таким чином для динамічного моделювання більш обґрунтованим є рівняння параболічного тренду.

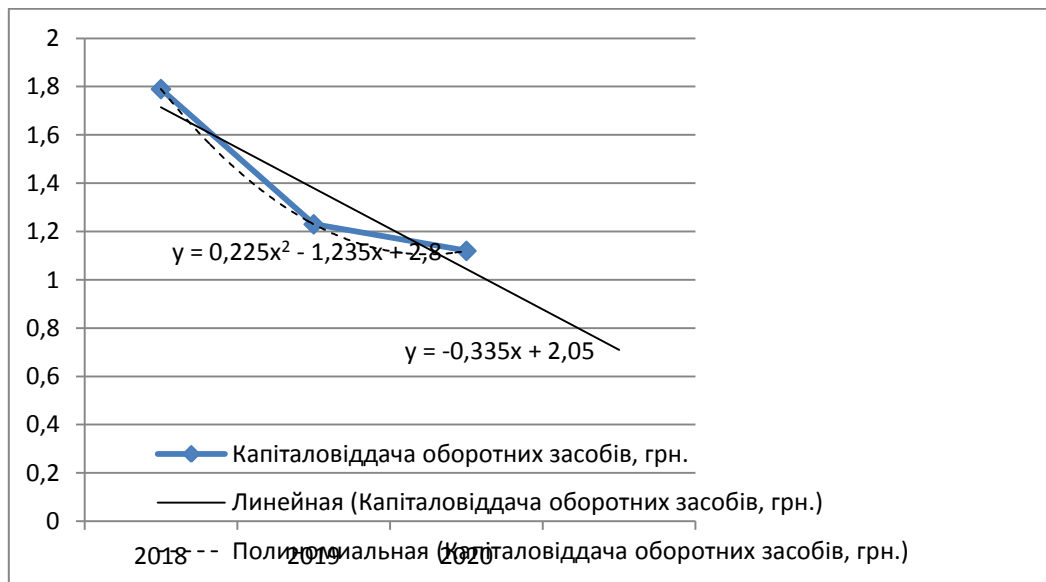

Рис. 2.1 Аналітичне вирівнювання капіталовіддачі оборотних засобів, грн.

Поглибимо аналіз використання оборотних активів в підприємстві за допомогою факторного аналізу. Визначимо впливу на економічний результат прискорення чи уповільнення оборотності оборотних активів (табл. 2.9).

З табл. 2.9 видно, що зниження коефіцієнту обороту оборотних засобів на 0,67, в тому числі за рахунок зміни середньорічних залишків оборотних засобів на зниження склало 1,25, а за рахунок зміни виручки від продаж на зростання склало

0,58. Тобто зростання вартості оборотних активів відбулося більш прискореними темпами ніж зростання товарної продукції.

Щоб визначити причини зниження оборотності поточних активів, необхідно проаналізувати зміни в швидкості і періоді обороту основних видів оборотних активів. Слід відмітити, що аналіз оборотності запасів має більше значення ще й тому, що на його основі розробляються норми запасів матеріальних цінностей в днях і натуральних одиницях, що дозволяє оцінити відповідну статтю фінансового плану підприємства.

Таблиця 2.9

Впливу факторів на економічний результат в залежності від оборотності оборотних активів в сільськогосподарському підприємстві

Показники	2018	2020
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	19986	26468
Вартість оборотних активів, тис. грн.	11144,9	23666,4
Коефіцієнт обороту оборотних засобів	1,79	1,12
Коефіцієнт завантаженості	0,56	0,89
Тривалість одного обороту, днів	204	326
Одноразовий оборот, тис. грн.	30,53	64,84
Розрахунок впливу факторів на економічний результат (+,-),		-0,67
В тому числі за рахунок		
а) зміни середньорічних залишків оборотних засобів		-1,25
б) зміни виручки від продаж		0,58

Розробка норм запасів на основі результатів аналізу оборотності виступає дослідження ряду важливих цілей, а саме:

- норма запасів являє собою загальний показник, який дозволяє порівнювати рівень запасів в різні часові періоди;
- норми запасів виступають вихідним показником при обґрунтуванні лімітів на запаси в фінансовому і виробничому плані;
- за результатами порівняння фактичного обсягу запасів і планових норм можливо оцінити раціональність і обґрунтованість фінансового планування. В той же час порівняння фактичних запасів і норм дозволяє оцінити ступінь відповідності запасів реальним потребам підприємства, виявити дефіцитні і надлишкові матеріальні цінності.

Показники оборотності оборотних запасів сфери виробництва (табл. 2.10). Як бачимо з табл. 2.10 тривалість оборотів по кожному з елементів оборотних активів, що свідчить про погіршення використання оборотних засобів на підприємстві.

В структурі оборотного капіталу сільськогосподарського підприємства важливе за значимістю місце займає дебіторська заборгованість, яка являє собою іммобілізацію, тобто відволікання від господарського обігу власних оборотних засобів.

Таблиця 2.10

Динаміка показників оборотності оборотних засобів сфери виробництва

Показники	2018	2019	2020	2020 в % до 2018
Тривалість обороту виробничих запасів, днів	120	134	171	142,5
Тривалість обороту незавершеного виробництва, днів	175	174	176	100,6
Тривалість одного обороту оборотних засобів	204	297	326	159,8
Тривалість обороту готової продукції, днів	41	35	55	134,1
Додаткові потреби чи економія (-) у зв'язку з прискоренням чи уповільненням оборотності оборотних активів, тис. грн.	-	+4429,6	+1880,4	-

Таким чином, цей процес супроводжується опосередкованими втратами в доходах підприємства, відносна значимість яких тим суттєвіша, чим вищий темп інфляції.

Економічний зміст цих втрат достатньо очевидний і виражається в наступних моментах. По-перше, чим триваліший період погашення дебіторської заборгованості, тим менше дохід. Грошові кошти, які вложені в активи, повинні давати прибуток, яка при інших рівних умовах тим вище, чим вище оборотність. По-друге, в умовах інфляції повертаємі боржниками грошові кошти в певній мірі знецінюються. Цей аспект особливо актуальний для поточного стану економіки в цілому і галузі в тому числі. По-третє, дебіторська заборгованість являє собою один із видів активів підприємства, для фінансування якого потрібне відповідне джерело. Підтримка того чи іншого рівня дебіторської заборгованості пов'язано з

відповідними витратами. Саме цими обставинами зумовлено розповсюдження системи знижок при продажу продукції. При аналізі дебіторської заборгованості необхідно виділити нормальну і прострочену заборгованість.

Зростання нормальної дебіторської заборгованості свідчить про збільшення потенційних доходів і підвищення ліквідності. Але нині, коли практично будь-яка нормальна заборгованість перетворюється в прострочену, неможливо вести мову про її ріст як в позитивному явищі, за рахунок яких підвищується ліквідність. Тобто, мова може йти про втрату платоспроможності підприємства. За рахунок затримки платежів підприємства змушена брати кредити для забезпечення своєї господарської діяльності, збільшуючи тим самим власну кредитну заборгованість.

Стан дебіторської заборгованості в сільськогосподарському підприємстві і показники оборотності дебіторської заборгованості представлені в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Дебіторська заборгованість в сільськогосподарському підприємстві

Показники	2018	2019	2020	2020 в % до 2018
Середня дебіторська заборгованість, тис. грн.	1337,4	1217,0	1893,3	141,6
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	14,94	17,59	13,98	93,6
Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних засобів, %	12,0	7,0	8,0	-4,0 в.п.
Дебіторська заборгованість в %:				
- від виручки	6,7	5,7	7,2	+0,5 в.п.
- від валової продукції	8,3	6,8	9,4	+1,1 в.п.
Тривалість погашення дебіторської заборгованості, днів	97	98	106	109,3

Аналіз даних свідчить про те, що в сільськогосподарському підприємстві погіршується стан розрахунків з покупцями і замовниками. Розмір дебіторської заборгованості збільшилася на 41,6%. Питома вага дебіторської заборгованості в товарній продукції зросла на 0,5 в.п. і відносно валової продукції на 1,1 в.п. Тривалість погашення дебіторської заборгованості зросла на 9,3% (на 9 днів). Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних засобів

зменшилася на 4 в.п. і показує зменшення коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості на 6,4%.

В практиці господарювання оцінка ефективності використання оборотних активів здійснюється за допомогою показників його обіговості. Оскільки критерієм оцінки ефективності управління оборотними активами виступає фактор часу, то використовують показники, які показують, по-перше, швидкість обігу, по-друге, загальний час обороту чи тривалість одного обороту в днях. Розглянемо в табл. 2.12. показники авансування оборотних засобів в сільськогосподарському підприємстві.

Таблиця 2.12

Авансування оборотних засобів в сільськогосподарському підприємстві

Показник	2018	2019	2020	2020 в % до 2018
Приходиться в розрахунку на 1 га посівної площі оборотного капіталу, тис. грн.	4,62	7,24	10,61	229,7
Приходиться в розрахунку на 1 га посівної площі оборотних засобів, тис. грн.	3,31	4,92	6,42	194,0

За останні роки сільськогосподарське підприємство істотно збільшило збільшення авансування оборотних засобів. За період з 2018 по 2020 р. авансування оборотних засобів в розрахунку на 1 га посівної площі в сільськогосподарському підприємстві виросло в 2,3 рази, а їх авансування в оборотні засоби сфери виробництва змінювалися повільно, відбулося зростання на 94%.

2.3. Оцінка фінансово-економічної діяльності підприємства

Сучасні умови господарювання, яка призводить до жорсткої конкурентної боротьби на ринку вимагає від підприємств постійно досліджувати та реально оцінювати свій фінансовий стан та конкурентну позицію на ринку певного виду продукції і підприємства в цілому. Фінансовий стан відображає наявність та

використання фінансового капіталу, а також здатність господарського суб'єкта до саморозвитку.

Стійке фінансове становище підприємства досягається завдяки наявності, оптимальному співвідношенню та ефективності використання не тільки ресурсного та фінансового потенціалу підприємства, а й обґрунтовано прийнятим рішенням керівництва даного підприємства. Дослідження фінансового стану діяльності підприємства проводиться з використанням сукупності абсолютних і відносних показників, які розкривають інтереси різних користувачів ринкової економіки, це: менеджери та робітники даного підприємства, кредитори, постачальники, споживачі, податкові служби та страхові компанії.

Основними напрямками аналізу фінансового стану підприємства є: аналіз ліквідності підприємства, за допомогою якого досліджується можливість підприємства швидко перетворювати свої активи на готівку; аналіз платоспроможності підприємства (здатність підприємства своєчасно сплачувати свої борги); ділової активності підприємства, тобто кругообіг виробничого капіталу в процесі господарської діяльності; прибутковість та фінансова незалежність підприємства, які є головними умовами діяльності суб'єктів підприємництва в ринковій економіці, адже фінансова незалежність підприємства не можлива без його прибуткової діяльності. Головною метою досліджень фінансового стану підприємства є своєчасне виявлення недоліків в результатах фінансової діяльності та їх усунення шляхом його зміцнення в підприємстві та його платоспроможності.

Проведемо дослідження щодо ліквідності господарства «Сігма» за допомогою табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Оцінка ліквідності активів господарства та його платоспроможності

Показник	2018	2019	2020	2020 в % до 2018
Величина чистих оборотних активів (робочий функціонуючий капітал)	11906,3	16282,3	20389,4	171,2
Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (покриття)	7,59	3,80	2,95	38,9

Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності	2,28	0,38	0,30	13,2
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,6	0,3	0,2	33,3
Коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів	0,17	0,03	0,02	11,8
Частка оборотних коштів в активах	0,46	0,49	0,53	115,2
Частка запасів в поточних активах	0,70	0,90	0,90	128,6
Частка чистих оборотних активів у покритті запасів	1,30	0,85	0,78	60,0

Аналіз ліквідності активів господарства доводить, що протягом періоду дослідження стан ліквідності активів в господарстві значно погіршився. Так, коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності господарства у 2020 році погіршилися по відношенню до 2018 року на 61,1%, 86,8% і 66,7%. Також слід відмітити, що незважаючи на їх скорочення, усі коефіцієнти ліквідності відповідають нормативу (за винятком швидкої ліквідності, яка останні два роки становить 0,38 та 0,3 замість 0,6-0,8 за нормативом).

Однією із причин погіршення ліквідності, а відповідно і платоспроможності господарства, є збільшення розміру запасів в частині поточних активів (збільшився на 28,6%) при загальному скороченні поточних активів в загальній сумі активів.

Важливою складовою частиною аналізу фінансового стану виробничого осередку є аналіз фінансової незалежності, яка розкриває фінансову стійкість підприємства в сформованих економічною системою умовах господарювання. Іншими словами, це здатність підприємства своєчасно сплачувати свої зобов'язання. В основі аналізу фінансової незалежності (стійкості) підприємства лежить оцінка оптимальності співвідношення власного і позикового капіталу підприємства з використанням різноманітних коефіцієнтів, таких як незалежності, залученого капіталу, заборгованості, маневреності власних коштів, які відображають здатність підприємства погашати довгострокову заборгованість.

Розрахунок фінансової незалежності господарства наведено в табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Оцінка показників фінансової незалежності (стійкості) господарства

Показник	2018	2019	2020	2020 в %
----------	------	------	------	----------

				до 2018
Коефіцієнт незалежності (автономії, власного капіталу)	0,94	0,87	0,82	87,2
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,06	0,13	0,18	в 3 рази
Коефіцієнт фінансової залежності	1,06	1,15	1,22	115,1
Коефіцієнт фінансової стабільності (стійкості)	15,67	6,69	4,56	29,1
Коефіцієнт заборгованості	0,06	0,15	0,22	в 3,7 рази
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,52	0,53	0,56	107,7
Коефіцієнт інвестування	2,07	2,13	2,27	109,7

Дослідження щодо фінансової стійкості господарства доводять, що протягом періоду дослідження його господарська діяльність здійснювалась, головним чином, за рахунок власних коштів, що надало йому можливості залишатись фінансово незалежним та стійким господарством в жорстких умовах конкурентної боротьби.

Але, слід зазначити, що в господарстві просліджується негативна тенденція до погіршення ситуації. Так, розмір поточних зобов'язань в господарстві з кожним роком збільшується про що свідчить коефіцієнт концентрації позикового капіталу, який у 2020 році збільшився на в 3 рази по відношенню до базового 2018 року. Підводячи підсумок зазначимо, що протягом трьох років господарство намагається здійснювати свою діяльність тільки за рахунок власних коштів, що є значною перевагою під час вибору подальшої стратегії його розвитку.

Фінансова стабільність діяльності господарства досягається завдяки його діловій активності. Ділова активність підприємства проявляється через розширення ринків збуту продукції, підтримання ділової репутації (іміджу), вихід на ринок праці і капіталу, репутація підприємства як партнера, активність інноваційно-інвестиційної діяльності, конкурентоспроможність.

Аналіз ділової активності ПП «Сігма» розрахована і відображена в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Показники ділової активності господарства

Показник	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Виручка від реалізації, тис. грн.	19986	21403,2	26468,0	132,4
Середня кредиторська заборгованість	1467,6	4580,4	8010,3	в 5,5 разів

Середні виробничі запаси	7801,4	15647,0	21299,8	в 2,7 рази
Середня вартість основних засобів	17793	17955,4	18861,5	106,0
Середня величина оборотних активів	11144,9	17385,6	23666,4	212,4
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	13,6	4,7	3,3	24,3
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	2,97	1,67	1,59	53,5
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,09	0,04	0,01	11,1

За даними табл. 2.15 розмір кредиторської заборгованості в ПП «Сіґма» зріс з 2018 по 2020 рр. в п'ять разів, а відповідно коефіцієнт оборотності за даним видом оборотного капіталу зменшився відповідно в п'ять разів, що є негативним сигналом для роботи підприємства. Вартість виробничих запасів зросли в 2,7 рази, що свідчить про вкладання капіталу в даний вид активів. Згідно показників ділової активності, господарство веде активну господарську діяльність, про що свідчить розмір збільшення виручки від реалізації продукції, вартості основних та оборотних засобів. Проте, із збільшенням вище зазначених показників в господарстві збільшується і розмір кредиторської та дебіторської заборгованостей, що негативно впливає на коефіцієнти оборотності оборотних фондів, власного капіталу.

В цілому можна зазначити, що в умовах не стабільної ринкової економіки, постійно зростаючої інфляції та жорсткої конкурентної боротьби, керівництво господарства змогло знайти обґрунтовано вірні рішення своєї діяльності, які позитивно вплинули на відносно стабільні результати його діяльності. Для повного аналізу фінансової діяльності господарства необхідно здійснити інтегровану оцінку фінансового потенціалу підприємства (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Розрахунок фінансових показників господарства

Найменування показника	Значення показника
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,82
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,95
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,30

Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2
Рентабельність усіх активів	0,01
Рентабельність власного капіталу	0,01
Частка залучених коштів у загальній сумі джерел	0,18

Тепер, за допомогою рейтингової оцінки фінансових показників побудуємо криву фінансового потенціалу (табл. 2.17) господарства та визначимо його рівень.

Таблиця 2.17

Крива фінансового потенціалу підприємства за фінансовими показниками

Найменування показника	Високий рівень ФПП	Середній рівень ФПП	Низький рівень ФПП
Коефіцієнт фінансової незалежності	✓		
Коефіцієнт загальної ліквідності	✓		
Коефіцієнт термінової ліквідності			✓
Коефіцієнт абсолютної ліквідності		✓	
Рентабельність усіх активів			✓
Рентабельність власного капіталу			✓
Частка залучених коштів у загальній сумі джерел (Коефіцієнт концентрації позикового капіталу)	✓		

Згідно графіку та характеристиці рівнів фінансового потенціалу господарства можна стверджувати, що господарство «Сігма» має середній рівень фінансового потенціалу, який означає, що діяльність підприємства прибуткова, але фінансова стабільність багато в чому залежить від змін як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі.

Висновки до розділу 2.

В господарстві показники економічної ефективності підприємства свідчать, що отримана продукція – товарна і валова на відповідну площу зросла, прибуток знизився на 48,4%. Окупність витрат за цей період знизилася на 6,4%, хоча розмір витрат покривався надходженнями від реалізації. Продуктивність праці в розрахунку на одного середньорічного працівника і 1 люд.-год. зросли на 12,5%.

Рівень рентабельності знизився на 6,7 в.п., при цьому підприємство отримує прибуток, що є позитивною тенденцією. Норма прибутку знизилася на 4,26 в.п., тобто ефективність використання виробничих фондів знизилася.

За показниками позитивна тенденція ефективності використання оборотності оборотних засобів спостерігається в 2018 році і в 2019 і 2020 рр. ці показники були нижчі ніж в базовому році. В порівнянні з 2018 р. тривалість одного обороту поточних активів в 2020 р. зросла на 122 дні і складає 326 днів. Це свідчить про погіршення фінансового стану сільськогосподарського підприємства, тобто, кошти, вкладені в цьому році в поточні активи пройшли повний цикл і знов прийняли грошову форму на 122 дня пізніше, ніж в 2018 р. Починаючи з 2019 р. щорічно підприємству слід акумулювати у виробництво додаткових кошти, що негативно відображається на результатах його роботи.

Рентабельність поточних активів в сільськогосподарському підприємстві зменшилася на 12,68 в.п. і пов'язано це з коливаннями прибутку підприємства і зростанням вартості оборотних активів.

Капіталовіддача оборотних засобів знизилася на 37,4% з 2018 р. по 2020 р. При цьому середнє щорічне зменшення капіталовіддачі дорівнює 0,34 грн. При цьому більш вагомий вплив на даний показник мали зміни середньорічних залишків оборотних засобів, які понизили його 1,25, а за рахунок зміни виручки від продаж відбулося зростання склало 0,58.

Аналіз даних свідчить про те, що в сільськогосподарському підприємстві погіршується стан розрахунків з покупцями і замовниками. Розмір дебіторської заборгованості збільшилася на 41,6%. Питома вага дебіторської заборгованості в товарній продукції зросла на 0,5 в.п. і відносно валової продукції на 1,1 в.п. Тривалість погашення дебіторської заборгованості зросла на 9,3% (на 9 днів). Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних засобів зменшилася на 4 в.п. і показує зменшення коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості на 6,4%.

За останні роки сільськогосподарське підприємство істотно збільшило збільшення авансування оборотних засобів. За період з 2018 по 2020 р.

авансування оборотних засобів в розрахунку на 1 га посівної площі в сільськогосподарському підприємстві виросло в 2,3 рази, а їх авансування в оборотні засоби сфери виробництва змінювалися повільно, відбулося зростання на 94%.

Аналіз ліквідності активів господарства доводить, що протягом періоду дослідження стан ліквідності активів в господарстві значно погіршився. Так, коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності господарства у 2020 році погіршилися по відношенню до 2018 року на 61,1%, 86,8% і 66,7%. Також слід відмітити, що незважаючи на їх скорочення, усі коефіцієнти ліквідності відповідають нормативу (за винятком швидкої ліквідності, яка останні два роки становить 0,38 та 0,3 замість 0,6-0,8 за нормативом). Однією із причин погіршення ліквідності, а відповідно і платоспроможності господарства, є збільшення розміру запасів в частині поточних активів (збільшився на 28,6%) при загальному скороченні поточних активів в загальній сумі активів.

Згідно графіку та характеристиці рівнів фінансового потенціалу господарства можна стверджувати, що господарство «Сігма» має середній рівень фінансового потенціалу, який означає, що діяльність підприємства прибуткова, але фінансова стабільність багато в чому залежить від змін як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Основні стратегічні напрями підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства

В сучасних умовах господарювання підприємству необхідно контролювати і удосконалювати свою роботу. Особливе місце в ній займають питання, які пов'язані з станом оборотних активів. Це пояснюється тим, що вони в своїй сукупності створюють виробничо-технічну базу і визначають виробничу мету підприємства.

Першою стадією кругообігу авансованої вартості в рослинництві є придбання матеріальних цінностей, які матеріалізуються у виробничих запасах, які використовують власні предмети праці на потреби виробництва, а також авансовані кошти на виплату заробітної плати. Ці ді виступають необхідною умовою для початку процесу виробництва. На цьому етапі грошові кошти доцільно направляти на придбання тільки тих матеріальних цінностей, які необхідні для цієї стадії кругообігу. Це й визначає рівень ефективності використання всіх оборотних засобів.

На другій стадії кругообігу (виробничої), процес звернення переривається. Предмети праці, включаючись у виробничий процес, набувають форми незавершеного виробництва. На цій стадії кругообіг вступає головна маса оборотних засобів, а після її завершення, раніше створені запаси втрачають свою первісну натуральну форму. Закінчення виробничої стадії означає отримання готового продукту, величина якого в натуральному та вартісному вираженні за інших рівних умов обов'язково повинна мати великі розміри, аніж спочатку авансовані кошти. Збільшення відбувається за рахунок додаткового продукту, створеного працею.

На заключній, третій, стадії кругообігу відбувається продаж продукції, завершуються розрахунки з покупцями і надходять грошові кошти. Це забезпечує нормальний процес відтворення: кошти повертаються до свого вихідного пункту для початку наступного кругообігу.

На відміну від рослинництва, для тваринництва характерна більша рівномірність вкладень. Однак у тваринництві відсутня певна послідовність вкладення капіталу у виробничі цикли. Крім того, різним галузям тваринництва притаманні специфічні риси, які впливають на рух оборотних коштів. Виробнича спеціалізація тваринницьких організацій істотно впливає на надходження виручки, її витрачання, а також - на кругообіг авансованої вартості у галузі.

Так, у господарствах з молочною спеціалізацією виторг протягом року надходить набагато більше рівномірно, а період кругообігу коштів коротший, ніж у тваринницьких організаціях з іншою спеціалізацією. Неоднакова тривалість кругообігу та в господарствах, що займаються м'ясним скотарством, свинарством та птахівництвом. У товарному свинарстві та птахівництві тривалість обороту коштів коротша, а в м'ясному та племінному скотарстві – довша. Не здають продукцію м'ясного скотарства, авансовані кошти знаходяться, як правило, тривалий час (від кількох місяців до року і більше)

Наростання додаткових вкладень коштів у продуктивної стадії кругообігу авансованої вартості сільському господарстві відрізняється від цього процесу у промисловості, де він відбувається рівномірно, шляхом послідовного повторення кругообігу та вивільнення вкладених коштів, залучених у сферу виробництва, у різні періоди. Звідси, якщо промислових підприємствах оборотні кошти можуть здійснювати на рік до десяти оборотів, то сільському господарстві, як зазначалося вище, оборот триває близько року, а деяких галузях і двох років. Тим самим оборотні кошти як нерівномірно включаються в кругообіг, а й нерівномірно вивільняються з нього. Понад те, сільському господарстві частина предметів праці перетворюється на кошти і навпаки. Так, наприклад, частина вирощеного молодняка тварин переводиться в основне стадо, у той же час вибрактованих з

основного стада тварини переводять для відгодівлі з подальшою реалізацією на м'ясо.

З метою прискорення оборотності оборотних коштів, що у виробничих запасах, слід забезпечити належну їх збереження та економне використання протягом усього виробничого процесу. У зв'язку з цим, важливою проблемою у вирішенні питання ефективного використання оборотних засобів у сільському господарстві є вдосконалення їхнього нормування. Своєчасне встановлення та зміна норм витрати оборотних коштів на виробництво одиниці продукції сприяє забезпеченню мінімальних та достатніх обсягів предметів праці та постійному відновленню виробничих запасів.

Навпаки, брак насіння та посадкових матеріалів, мінеральних та органічних добрив, кормів для тварин, хімічних засобів захисту біологічних об'єктів, палива, запасних частин для ремонту техніки призводить до стримування темпів виробництва, несвоєчасного та неповного виконання сільськогосподарських робіт, і, як наслідок, недобору продукції. Скорочення втрат цих та інших видів оборотних засобів у процесі зберігання та використання сприяє зниженню матеріаломісткості продукції та здешевленню основного виробництва.

Тому не менш актуальною проблемою є покращення умов зберігання запасів. У сфері звернення особливої уваги заслуговує підвищення оперативності реалізації сільськогосподарської продукції, що швидко псується, для чого необхідно розвивати логістичну складову менеджменту організацій аграрного сектора. Таким чином, питання підвищення ефективності використання та прискорення оборотності оборотних коштів не можна розглядати однобоко.

Слід вирішувати це завдання в комплексі на основі організації ефективної взаємодії всіх зовнішніх та внутрішніх факторів. Велику роль розвитку сільськогосподарського виробництва грає фінансування поточної діяльності аграрних організацій. Оборотні кошти можуть фінансуватись як за рахунок власних, так і за рахунок позикових коштів. Тому формування позитивного тренду розвитку економіки значною мірою залежить від рівня доступності банківських послуг.

Тому формування позитивного тренду розвитку економіки значною мірою залежить від рівня доступності банківських послуг. Це є необхідною умовою для усунення нестачі оборотних активів у сільському господарстві.

Наростання додаткових вкладень коштів у продуктивної стадії кругообігу авансованої вартості сільському господарстві відрізняється від цього процесу у промисловості, де він відбувається рівномірно, шляхом послідовного повторення кругообігу та вивільнення вкладених коштів, залучених у сферу виробництва, у різні періоди.

Звідси, якщо промислових підприємствах оборотні кошти можуть здійснювати на рік до десяти оборотів, то сільському господарстві, як зазначалося вище, оборот триває близько року, а деяких галузях і двох років. Тим самим оборотні кошти як нерівномірно включаються в кругообіг, а й нерівномірно вивільняються з нього. Понад те, сільському господарстві частина предметів праці перетворюється на кошти і навпаки. Так, наприклад, частина вирощеного молодняка тварин переводиться в основне стадо, у той же час вибраковано з основного стада тварини переводять для відгодівлі з подальшою реалізацією на м'ясо.

Одним з напрямків діяльності ПП «Сігма» є максимальне прискорення темпів обертання оборотних засобів. Факторами досягнення визначених цілей і напрямків діяльності може виступати:

- наявність на підприємстві оптимального розміру виробничих запасів;
- використання всіх наявних ресурсів (матеріальних і людських) на засадах ефективності;
- виробничого циклу має проводитися в найкоротші строки, тобто скорочення його тривалості;
- скорочення строків перебування оборотних засобів в залишках товарів і продукції в розрахунках.

Економічний ефект в результаті прискорення оборотності виражається у відносному вивільненні засобів із обігу, а також в збільшенні суми прибутку. Сума вивільнених засобів із обігу за рахунок прискорення оборотності чи

додатково залучених засобів в обіг при уповільненні оборотності визначається множенням фактичного однодневного обороту по реалізації на зміну тривалості одного обороту в днях:

$$\Delta OZ = (T_{об1} - T_{об0}) \times V_{p1} / D,$$

де $T_{об1}$, $T_{об0}$ – відповідно тривалості одного обороту оборотних засобів за звітний і попередні періоди, дні;

V_{p1} – виручка від реалізації продукції за звітний період, тис. грн.;

D – кількість днів в звітному періоді [1].

Розрахуємо резерв прискорення оборотності запасів за рахунок зростання виручки від реалізації продукції в 2022 р. відносно до 2020 р. досліджуваного підприємства. Для цього необхідно розрахувати резерви зростання виручки від реалізації основних видів продукції за рахунок зростання цін на неї за рахунок зміни каналу реалізації цих видів продукції з вибором того з них, де ціна буде максимальна (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Резерв зростання виручки від продажу за рахунок росту цін на продукцію в сільськогосподарському підприємстві

Продукція	Обсяг продажу, ц	Ціна на 1 ц, грн.		Резерв зростання ціни, тис. грн.	Резерв зростання виручки, тис. грн.
		2020 р.	2022		
Пшениця	9500	550,0	570,0	20,0	190,0
Соняшник	11450	980,0	990,0	10,0	114,5
Жива маса свиней	1522	4200,0	4500,0	300,0	456,6
Всього	-	-	-	-	761,1

В сільськогосподарському підприємстві змінивши продаж частини продукції на інші канали реалізації виробничий осередок може збільшити обсяг товарної продукції на 761,1 тис. грн.

Зростання виручки від реалізації продукції може вплинути на прискорення оборотності оборотних засобів в сільськогосподарському підприємстві. Розрахуємо резерв прискорення оборотності запасів в підприємстві за рахунок

підвищення виручки від реалізації основних видів сільськогосподарської продукції.

Таблиця 3.2

Резерв прискорення оборотності запасів за рахунок зростання виручки від реалізації продукції в підприємстві

Показники	2020 р.	2022 р.	Відхилення, (+,-)
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	26468,0	27229,1	761,1
Середньорічна вартість запасів, тис. грн.	18861,5	18861,5	0
Коефіцієнт оборотності запасів	1,4	1,44	0,04
Тривалість одного обороту запасів, днів	261	253	-8
Потреба в запасах при швидкості обороту 2020 р., тис. грн.	-	19274,9	-
Сума вивільнення засобів в обіг, тис.грн.	-	413,4	-

Зростання виручки від реалізації продукції основних видів сільськогосподарського виробництва на 761,1 тис. грн. призвело до скорочення строку оборотності запасу на 8 днів, що дало можливість підприємству зекономити фінансові ресурси в розмірі 413,4 тис. грн. тобто, прискорення оборотності оборотних засобів означає економію суспільно необхідного часу і вивільнення коштів із обігу. Це дозволяє підприємству скористатися меншою сумою коштів для забезпечення випуску і реалізації продукції чи при тому ж обсязі оборотних засобів збільшити обсяг виробництва продукції. Приток грошових коштів внаслідок прискорення оборотності поточних активів сприяє збільшенню обсягу фінансування. Отже, з метою підвищення ефективності використання матеріально-виробничих запасів в сільськогосподарському підприємстві необхідно розширити ринки збуту продукції, збільшити замовлення на продукцію і скоротити строк оборотності сировини і матеріалів, що підвищить ефективність використання наявних виробничих потужностей і отримати додатковий прибуток.

Для управління запасами в сільськогосподарському підприємстві регулювання ними на основі визначення резервів прискорення оборотності, а також прискорення оборотності за рахунок:

- розробка науково обґрунтованих нормативів на основі моделі життєвого циклу, раціонального використання і ліквідації наднормових запасів;
- наближення постачальників сировини і матеріалів, система надбавок до ціни партії за дотримання строків постачання і якості матеріалів;
- система матеріального і морального стимулювання працівників, механізація і автоматизація робіт;
- удосконалення техніки і технології, планування інновацій на основі моделі життєвого циклу;
- раціональна організація збуту;
- ефективна маркетингова політика, яка базується на використанні моделі життєвого циклу.

Досягнення ефективного використання вільних залишків (тимчасових) грошових активів забезпечується наступними кроками:

- дотримання з банком умов поточного зберігання залишків грошових активів з виплатою депозитного проценту за середньою сумою цього залишку;
- використання короткострокових грошових інструментів інвестування (в першу чергу, депозитних вкладів) для тимчасового зберігання страхового і інвестиційного залишків грошових активів;
- використання високодохідних фондових інструментів (короткострокових депозитів сертифікатів тощо), при умові достатньої ліквідності.

В сільськогосподарському підприємстві, які не мають достатньо фінансових коштів, для проведення інноваційної діяльності прискорення обороту може бути досягнута шляхом наступних економічних стимулів:

- системи знижок до договірної ціни придбаних партії матеріалів, яка використовується для того, щоб зацікавити підприємства-виробників в покращенні матеріально-технічного забезпечення споживачів (дотримання строків поставок, якості матеріалів);
- матеріального і морального стимулювання робітників відділу матеріально-технічного постачання, яка застосовується для того, щоб економічно зацікавити їх в зниженні запасів, ліквідації понаднормативних запасів тощо;

- системи знижок підприємствами-замовниками за дострокове погашення заборгованості.

Використання даної системи стимулів призводить до прискорення обороту поточних активів, що в свою чергу, визначає розмір виручки і зменшує постійні витрати на одиницю випуску продукції, а відповідно, і рівня собівартості. В результаті цього відбувається збільшення прибутку підприємства.

Розподіл чистого прибутку здійснюється шляхом формування спеціальних фондів: накопичення і зберігання. Кошти першого витрачаються на інвестування виробничого розвитку, і тому на початкових етапах переходу на інноваційну діяльність прибуток повинен спрямовуватися переважно за допомогою цього фонду. В першу чергу підприємство може використовувати кошти на інноваційні проекти, які не вимагають значних фінансових витрат, наприклад на:

- створення креативної групи з розробки нових ідей щодо різних напрямків просування продукції, зміни товарного ряду тощо;
- модернізація структур управління з метою прискорення їх адаптації до зовнішніх умов;
- підвищення кваліфікації і перепідготовки персоналу.

Водночас дані напрямки інноваційної діяльності є і способами прискорення обороту поточних активів на основі виробництва конкурентоспроможності продукції, що призводить до збільшення прибутку. Він може бути направлений на виконання більш важливих інноваційних проектів, особливо автоматизація, механізація, комп'ютеризація виробничих систем. Скорочення тривалості виробничого циклу в результаті реалізації інноваційних проектів призводить до нового циклу прискорення оборотності, і процес можливо повторити на новому рівні.

3.2. Оптимізація використання оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства

В умовах стабілізації економічних відносин та переходу до ринкових способів господарювання підприємства мають можливість використовувати нові інструменти у своїй діяльності. Одним із таких напрямків, зокрема, є ефективне управління вартістю. Цей процес ґрунтується на відслідковуванні динаміки зміни вартості підприємства протягом його функціонування. Метою цього підходу є максимізація вартості підприємств як майнових комплексів (бізнесу).

Оскільки здатність підприємства генерувати кошти дозволяє вирішувати короткострокові (виплату частини прибутку власникам) і довгострокові (можливість реінвестувати у майбутнє) мети. Як зазначається, для досягнення стратегічного успіху менеджерам підприємств доводиться реалізовувати такі напрями: створювати вартість для власників, фінансувати стратегічний (довгостроковий) розвиток підприємства та виправдовувати фінансові очікування зацікавлених сторін (банків, постачальників, службовців, товариства, споживачів).

Ці напрями реалізуються у процесі управління вартістю бізнесу. А ціна підприємства визначається довгостроковою здатністю організації генерувати кошти, яка, своєю чергою, залежить від управління великою кількістю різних чинників. Вплив на створення вартості викликають три основні фактори: надходження доходу від основної діяльності за вирахуванням витрат на виробництво та реалізацію, інвестиції в активи (або реалізація активів), витрати фінансування (плата за позикові кошти).

Отже, вартість бізнесу можна уявити функцією від суми прибутку (П) та інвестицій (І) за вирахуванням витрат фінансування (З). При цьому інвестиції слід розділяти на власні (амортизація + частина чистого прибутку) та позикові, якими власник несе витрати фінансування. Для забезпечення зростання вартості бізнесу необхідно максимізувати $(\text{П} + \text{І} - \text{З})$.

Оцінити стан бізнесу та перспективи, які можливо виокремити при цьому аналізі дає конкурентний статус підприємства. Останній проявляється в наступному: базис щодо досягнення підприємством сформованих конкурентних переваг; ресурсну забезпеченість та підготовленість підприємства до реалізації стратегічних цілей та завдань; можливості до ведення конкурентних дій; сприятливість умов зовнішнього середовища для створення та підтримки конкурентних переваг.

Для розрахунку матриці конкурентного профілю необхідно визначити рейтинг, який буде присвоєно кожному з факторів, що оцінюються (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Визначення рейтингу

Досягнення по даному фактору	Рейтинг
Дуже незначні	1
Незначні	2
Значні	3
Дуже значні	4

Побудова матриці конкурентного профілю відбувається в такій послідовності (рис. 3.1):

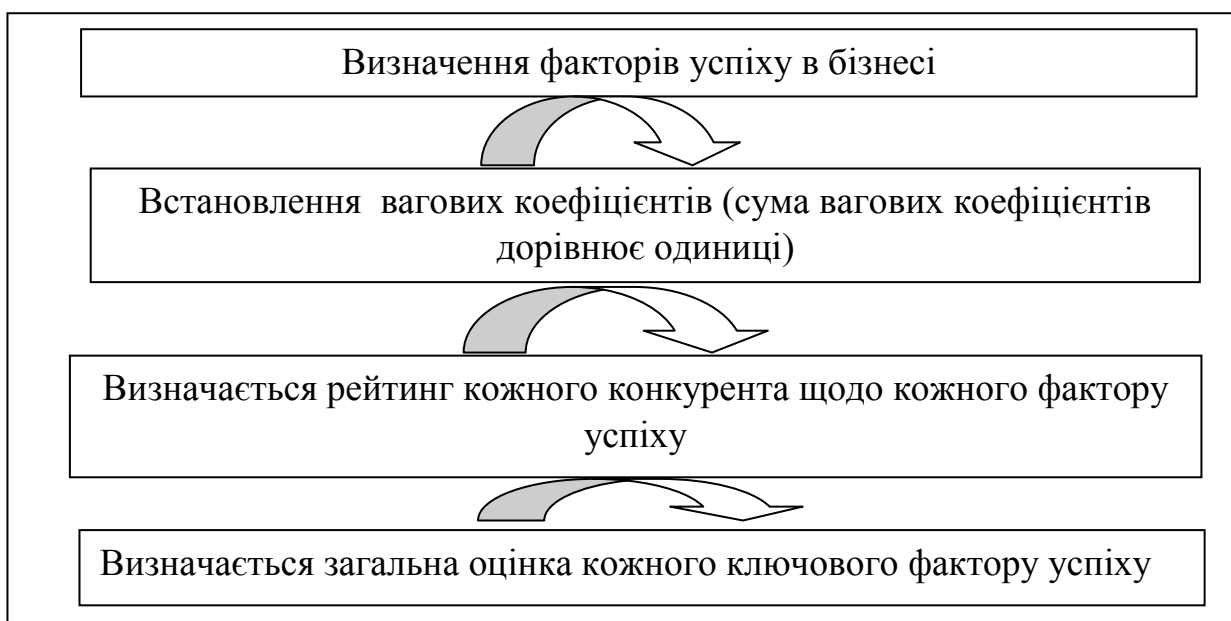

Рис. 3.1 Етапи побудови матриці конкурентного профілю

Побудуємо матрицю конкурентного профілю для ПП «Сігма» та його основних конкурентів для визначення перспектив бізнесу (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Матриця конкурентного профілю

Ключові фактори	Ваговий коефіцієнт	ПП «Абла Центр»		ПП «Сігма»		АВ ТОВ «Агроцентр К»		ФГ «МЮД»	
		рейтинг	оціночне значення	рейтинг	оціночне значення	рейтинг	оціночне значення	рейтинг	оціночне значення
Ціна товару	0,25	2	0,5	3	0,75	3	0,75	4	1
Обсяг виробництва	0,3	2	0,6	2	0,6	3	0,9	1	1,2
Якість продукції	0,2	3	0,6	3	0,6	4	0,8	3	0,6
Місце розташування	0,15	2	0,3	3	0,45	1	0,15	2	0,3
Витрати на рекламу	0,1	1	0,1	3	0,3	2	0,2	1	0,1
Всього	1		2,95		2,45		3,4		2,35

Для розрахунку матриці конкурентного профілю використовуємо такі фактори, як якість продукції, обсяг виробництва, місце розташування та витрати на рекламу. Господарство «Сігма» будемо порівнювати з основними конкурентами, які розташовані також в Дніпропетровській області Дніпропетровському районі, це ПП «Абла Центр», АВ ТОВ «Агроцентр К», ФГ «МЮД». Проаналізувавши матрицю конкурентного профілю було виявлено, що серед основних конкурентів господарство «Сігма» знаходиться на третьому місці, а отже необхідно вжити заходів, щоб стати першими серед конкурентів. Тобто ПП «Сігмі» є всі можливості для підвищення конкурентоспроможності підприємства, особливо в аспекті ефективності використання оборотних активів, а особливості їх оборотності.

З метою прискорення оборотності оборотних коштів, що у виробничих запасах, слід забезпечити належну їх збереження та економне використання протягом усього виробничого процесу. У зв'язку з цим, важливою проблемою у

вирішенні питання ефективного використання оборотних коштів у сільському господарстві є вдосконалення їхнього нормування. Своєчасне встановлення та зміна норм витрати оборотних коштів на виробництво одиниці продукції сприяє забезпеченню мінімальних та достатніх обсягів предметів праці та постійному відновленню виробничих запасів. Навпаки, брак насіння та посадкових матеріалів, мінеральних та органічних добрив, кормів для тварин, хімічних засобів захисту біологічних об'єктів, палива, запасних частин для ремонту техніки призводить до стримування темпів виробництва, несвоєчасного та неповного виконання сільськогосподарських робіт, і, як наслідок, недобору продукції. . Скорочення втрат цих та інших видів оборотних засобів у процесі зберігання та використання сприяє зниженню матеріаломісткості продукції та здешевленню основного виробництва. Тому не менш актуальною проблемою є покращення умов зберігання запасів. У сфері звернення особливої уваги заслуговує підвищення оперативності реалізації сільськогосподарської продукції, що швидко псується, для чого необхідно розвивати логістичну складову менеджменту організацій аграрного сектора. Таким чином, питання підвищення ефективності використання та прискорення оборотності оборотних коштів не можна розглядати однобоко.

Слід вирішувати це завдання в комплексі на основі організації ефективної взаємодії всіх зовнішніх та внутрішніх факторів. Велику роль розвитку сільськогосподарського виробництва грає фінансування поточної діяльності аграрних організацій. Оборотні кошти можуть фінансуватись як за рахунок власних, так і за рахунок позикових коштів. Тому формування позитивного тренду розвитку економіки значною мірою залежить від рівня доступності банківських послуг. Це є необхідною умовою для усунення нестачі оборотних активів у сільському господарстві.

Нарощування власного виробництва сільськогосподарської продукції, про яку в даний час так багато говориться, не в останню чергу стримується відсутністю у товаровиробників можливостей самозабезпечення оборотними коштами в обсязі, достатньому для здійснення розширеного відтворення.

З розвитком комерційної діяльності мета підвищення ефективності використання оборотних активів має особливу актуальність. Фінансові ресурси, які при цьому вивільняються, є ще одним внутрішнім джерелом інвестицій на перспективу, що сприяє зміцненню фінансового стану та зростання платоспроможності. Досягнувши таких ефектів, фірми здатні повністю та вчасно виконувати свої розрахунково-платіжні зобов'язання, успішно здійснюючи підприємницьку діяльність.

Посилити фінансовий стан підприємства можливо за рахунок винайдення внутрішніх джерел зростання власного капіталу. Досягти цього в досліджуваному підприємстві можливо за рахунок оптимізації використання оборотних активів. Для цього скористаємося методом економіко-математичного моделювання і розрахуємо оптимізацію розподілу мінеральних добрив в напрямку вирощування технічних культур, так як вони мають перевагу в ринковій кон'юнктурі на аграрному ринку. При цьому цільова функція зазначатиметься як максимізація прибутку. Вихідними дані моделі будуть представлені в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Показники ефективності вирощування технічних культур

Культура	Врожайність (без внесення мінеральних добрив), ц	Посівна площа, га	Дози внесення, ц діючих речовин			Прибавка врожаю за рахунок внесення добрив	
			азотні	фосфорні	калійні	ц	грн. на 1 га
Соняшник	15,0	200	1,0	1,2	0,7	3,2	521,8
Ріпак	18,3	150	1,1	1,1	1,1	3,8	454,9

Під культури виділяються наступна кількість мінеральних добрив (ц діючих речовин): азотних – 899, фосфорних – 712, калійних – 736. Крім того, аграрне підприємство має контракти на поставку покупцям соняшнику в обсязі 4000 ц, ріпаку – 3500 ц. В досліджуваному підприємстві інші технічні культури не планується реалізувати, тому дві основні товарні культури використані для

аналізу.

Здійснимо розрахунок моделі з оптимізації внесення мінеральних добрив так, щоб досягти максимуму загальної вартості приросту врожаю і як наслідок виконати умови контракту з їх реалізації. Отже, необхідно знайти оптимальний варіант розподілу мінеральних ресурсів за критерієм – максимальний прибуток від приросту врожаю.

Математична модель даної задачі має вигляд:

1. Визначаємо шукані змінні:

X_1 - вдобрена посівна площа соняшника (га)

X_2 - вдобрена посівна площа ріпаку (га);

Напишемо систему обмежень:

1. Перша група обмежень пов'язана з умовами використання і наявністю мінеральних добрив для вирощування технічних культур:

1.1. Азотних: $0,9X_1 + 1,1X_2 \leq 399$

1.2. Фосфорних: $1,2X_1 + 1,1X_2 \leq 412$

1.3. Калійних: $0,7X_1 + 1,1X_2 \leq 436$

2. Друга група обмежень пов'язана з умовами наявних площі відведених під технічні культури:

2.1. Соняшнику: $X_1 \leq 200$

2.3. Ріпаку: $X_2 \leq 150$

3. Третя група обмежень пов'язана з умовами додаткового виробництва технічних культур в підприємстві:

3.1. Соняшнику: $3,2 X_1 \geq 400$

3.2. Ріпаку: $3,8X_2 \geq 500$

Критерієм оптимальності виступає – максимум прибутку приросту врожаю, розрахуємо відповідні коефіцієнти цільової функції. Цільова функція – максимум прибутку від приросту врожаю буде мати вигляд:

$$Z = 0,52X_1 + 0,45X_2 \rightarrow \max$$

Отримана модель оптимізації посівної площі представлена в додатку А. В табл. 3.6 узагальнимо результати виконання оптимізаційної задачі.

В ПП «Сіґма» за рахунок оптимізації внесення мінеральних добрив за незмінних посівних площ під технічні культури прибуток зростає на 171,5 тис. грн. В розрахунку на 1 га: прибуток в 2020 р. знаходиться на рівні 0,93 тис. грн. на 1 га, а в 2022 р. планується отримати за рахунок оптимізації 1,42 тис. грн. на 1 га посівів технічних культур.

Таблиця 3.6

Результати оптимізації внесення мінеральних добрив під технічні культури

Культури	Площа, га		2017 в % до 2011
	2020	2022	
Соняшник	200	200	100
Ріпак	150	150	100
Прибуток, тис. грн.	326,8	498,3	152,5

Для оптимізації використання виробничих запасів на підприємстві скористаємося АВС-аналізом. При його проведенні як об'єкт дослідження було обрано види сировини та матеріалів, що використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції. Параметром вимірювання об'єкта аналізу є вартість поточного залишку виробничих запасів насіння та мінеральних добрив на складі.

За результатами проведеного аналізу можна дійти невтішного висновку, що сировину й матеріали, які у групу А, мають високу вартість і займають найбільшу питому вагу у вартості виробничих запасів, і, як наслідок, у витратах підприємства для придбання цього виду сировини.

Межа групи А склала 79,4%, до якої увійшли насіння (імпордне), мінеральні добрива, паливо-мастильні матеріали, корми. Віднесення кормів у групу А обґрунтовується тим, що даний вид сировини займає найбільшу питому вагу у загальній вартості виробничих запасів (40,8). Межа групи В склала 93,2% і до неї увійшли, засоби захисту тварин та рослин, питома вага яких не перевищує 3,6%. Об'єкти цієї групи меншою мірою важливі для підприємства та вимагають

звичайного контролю та налагодженого обліку. Межа групи С становить 99,9%. До цієї групи увійшли мінеральні добавки, запчастини, питома вага яких у загальній вартості виробничих запасів коливається від 0,07 % до 3,1%. Віднесення даних видів виробничих запасів до групи С обумовлено їхньою малоцінністю для організації та незначною вартістю.

Таким чином, виробничі запаси, що увійшли до групи А, вимагають постійного обліку та контролю з метою зниження значних втрат організації та недопущення збільшення складських запасів. При цьому імпортне насіння, що увійшло до цієї групи, має сенс замінити на вітчизняну, більш дешеву сировину з аналогічними споживчими властивостями.

Однак використання тільки АВС-аналізу недостатньо для прийняття управлінських рішень щодо тієї чи іншої групи виробничих запасів, так як при даному аналізі враховується лише вартість залишків виробничих запасів і не враховується кількісний фактор, а саме величина потреби у запасах та їх споживання.

Далі за допомогою XYZ-аналізу для оцінки значущості виробничих запасів залежно від частоти їх споживання на ПП «Сігма» виявлено види запасів, на які є постійний та стабільний попит в підприємстві, запаси, витрата яких схильний до коливань, а також ті запаси, витрата яких носить довільний характер.

Об'єктом дослідження також обрано види сировини та матеріалів, що використовуються для виробництва продукції рослинництва і тваринництва. Параметром виміру виступає частота споживання (величина витрати) запасів. Групу Х склали два найменування сировини та матеріалів, частка величини споживання яких у сукупності склала 50,1% (насіння та корми).

Запаси цієї групи характеризуються високою стабільністю попиту, що дозволяє налагодити роботи з постачальниками в такий спосіб, щоб характеристики постачання максимально відповідали необхідним характеристикам споживання (попиту). Отже, у групі Х, для якої розбіжність характеристик постачання та попиту матеріалів може бути мінімальною, у підході до управління запасами акцент повинен робитися на налагодження взаємин з постачальниками,

результатом якого буде постачання «точно в строк». Групу Y склали три позиції сировини, частка величини споживання яких у сукупності становила 38%.

Номенклатура запасів групи Y має явно виражені тенденції споживанні. Сезонні коливання, стає зростання чи зниження – типові характеристики попиту цієї позиції. Головний акцент запасів групи Y робиться на розрахунок оптимального рівня запасу. Всі оптимізаційні методи та моделі теорії управління запасами призначені для використання саме для роботи із запасами групи Y.

Ні у групі X, ні у групі Z ці методи та моделі не дадуть кращого результату, а тому використовувати їх слід лише у застосуванні до групи Y. Групу Z склали п'ять найменувань сировини, до якої відносяться номенклатурні позиції, що не мають тенденцій у попиті, ні сталості у ньому.

Вибір залишається між мінімізацією (до виключення) або максимізацією (виходячи з наявних фінансових можливостей) запасів групи Z. Група Z вимагає особливої уваги у зв'язку з тим, що по ній керівництву належить визначитися з альтернативним рішенням: є запас групи Z позитивним (при максимізації) або негативним (при мінімізації) явищем в підприємстві.

Вибір рішення ґрунтується, як правило, на суб'єктивно визначеному наборі факторів та досвіді керівників. На відміну від цієї групи, групи X та Y мають однозначно певний ефективний підхід до управління. Таким чином, необхідно приділяти увагу видам сировини та матеріалів, що увійшли до групи Z, оскільки запаси цієї групи не мають сталості у попиті.

Так, величину витрати мінеральних добрив, що увійшов до цієї групи, що володіє високою вартістю, необхідно точно прогнозувати і розраховувати обсяг замовлення. Для таких виробничих запасів, як засоби захисту рослин і тварин, що не мають таку велику вартість, обсяги партій замовлень і величина їх страхового запасу можуть бути досить не значними, оскільки зберігання великих партій сировини групи C не тягне за собою суттєвих витрат.

Для прийняття рішення про оптимізацію ас асортименту виробничих запасів в організації необхідно використовувати поєднання ABC та XYZ-аналізів.

Результати проведення інтегрованого ABC-XYZ-аналізу виробничих запасів відображені у матриці, представленій у табл. 3.7.

Внаслідок побудови матриці виявлено наявність таких груп, як AY, AZ, BX, BY, BZ, CZ. При цьому найбільш важливими для придбання запасів є складові осередки з параметрами AX, AY, BX, BY та CX, оскільки річну потребу більшості цих запасів можна зі статистичною достовірністю передбачити.

Таблиця 3.7

Зведена матриця інтегрованого ABC-XYZ-аналізу
виробничих запасів, тис. грн.

За вартістю в структурі запасів		За величиною потреби в вартісному виразі			
		Група			Сума
		X	Y	Z	
Група	A	AX	135	23	158
	B	86	41	21	148
	C	CX	CY	14	14
Сума		86	176	58	320

Групу BX, до якої увійшло корми, вирізняє високу вартість та стабільність.

Постійна наявність цього виду сировини забезпечується без створення надлишкового страхового запасу, а витрата сировини цієї групи стабільна і добре прогнозується. Наявність групи AY, як і групи BY, через недостатню стабільність попиту, призводить до збільшення страхового запасу підприємства. Також особливу увагу необхідно приділяти сформованим групам AZ і BZ, запаси яких за високої вартісної характеристики відрізняються низькою прогнозованістю витрати (паливо-мастильні матеріали та мінеральні добрива).

Спроба забезпечити гарантоване наявність у всіх видах запасів цієї групи лише з допомогою надлишкового страхового запасу призведе до того що, що середній запас підприємства значно збільшиться. Тому за запасами даних груп слід переглянути систему замовлень: перевести частину виробничих запасів на систему замовлень із постійною сумою (обсягом) замовлення.

В підприємстві створюються великі запаси матеріальних ресурсів на складах через нестабільність їх споживання, що призводить до зростання

величини витрат на їх зберігання та утримання. При цьому дані запаси мають високу вартість, що може призвести до ризику заморожування грошових коштів у цих короткострокових активах і, як наслідок, до погіршення фінансового стану підприємства. У цілому нині інструмент ABC–XYZ аналізу ще раз підкреслює першорядне значення якості управління запасами задля забезпечення ефективної діяльності підприємства загалом.

Ефективне використання виробничих запасів залежить від формування їхньої величини та встановлення оптимальних розмірів конкретних видів запасів. Оптимальність виробничих запасів покликана виявити резерви зниження коштів, абстрактних їх формування, привести структуру що знаходяться на складах виробничих запасів у відповідність до структури попиту з боку виробництва та реалізації зайвих і невикористаних виробничих запасів.

Застосування ABC-аналізу дозволяє визначити найбільш суттєві групи запасів, що дозволяє знизити витрати на запаси інших груп. Метод XYZ-аналізу використовується з метою оцінки значущості виробничих запасів залежно від частоти їх споживання в підприємстві.

Для прийняття ефективних управлінських рішень щодо оптимізації виробничих запасів необхідне проведення інтегрованого ABC–XYZ-аналізу, який дозволяє ідентифікувати та деталізувати об'єкт аналізу для дослідження широкої номенклатури виробничих запасів з метою встановлення пріоритетних груп запасів, що потребують управління.

У процесі аналізу встановлено, що у ПП «Сігма» необхідно шукати надійних постачальників, здатних забезпечити стабільність поставок виробничих запасів з метою точно планувати витрати матеріальних ресурсів виробництва продукції.

Спираючись на вищевикладене, слід відмітити, що частково у питанні формування оборотних активів аграрного сектора важлива роль має належати держави у наступному: розробці ефективної програми захисту внутрішнього ринку добрив, насіння, кормів, ПММ та ін; створення умов ефективного функціонування ринків сільськогосподарської продукції; формуванні фонду

державної закупівлі сільськогосподарської продукції; створення дієвої системи цінового механізму, заснованої на паритеті цін, поєднанні державного регулювання та саморегулювання, стимулюванні та протекціонізмі вітчизняних товаровиробників.

Особливу увагу необхідно також приділяти формуванню ринкової інфраструктури, забезпечення доступу до неї масового виробника сільськогосподарської продукції. Висока якість і низька собівартість оборотних засобів дозволяє здійснювати виробничий процес з меншою їх кількістю, а, отже, витратити порівняно менше матеріально-грошових і трудових ресурсів.

Таким чином, планується перехід до помірної політики управління оборотним капіталом. Для якіснішого переходу до помірної стратегії рекомендується:

- враховувати матеріально-виробничі запаси за системою «точно в строк»;
- знижувати запаси до економічно оптимального рівня, реалізуючи активи, які не затребувані у виробництві; оперативно керувати запасами у детальному асортименті;
- застосовувати факторинг в інкасації проблемної дебіторської заборгованості;
- відкрити підрозділ з управління обіговим капіталом.

При цьому необхідно враховувати, що оскільки досить істотна частина оборотних засобів створюється безпосередньо в сільському господарстві, підвищення ефективності їх використання багато в чому пов'язане з рівнем трудової дисципліни в конкретному суб'єкті господарювання. У зв'язку з цим, там нині велика увага приділяється вихованню працівників на кшталт ощадливості, економного використання сировини і матеріалів. Особливо це притаманно японських фірм. Активізація роботи в цьому напрямку призведе до значного підвищення ефективності використання оборотних активів та в аграрному секторі економіки.

Висновки до розділу 3

Основними стратегічним напрямком підвищення ефективності використання оборотних активів в ПП «Сіґма» є оптимізація виробничих запасів; ефективне використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів; скорочення тривалості виробничого циклу; скорочення строків перебування оборотних засобів в залишках готової продукції в розрахунках. Економічний ефект в результаті прискорення оборотності виражається у відносному вивільненні засобів із обігу, а також в збільшенні суми прибутку. Зростання виручки від реалізації продукції основних видів сільськогосподарського виробництва на 761,1 тис. грн. призвело до скорочення строку оборотності запасу на 8 днів, що дало можливість підприємству зекономити фінансові ресурси в розмірі 413,4 тис. грн. тобто, прискорення оборотності оборотних засобів означає економію суспільно необхідного часу і вивільнення коштів із обігу.

В результаті проведення моделювання, а саме проведення оптимізації внесення виробничих запасів (мінеральних добрив) під технічні культури в ПП «Сіґма» прибуток зростає на 171,5 тис. грн. В розрахунку на 1 га: прибуток в 2020 р. знаходиться на рівні 0,93 тис. грн. на 1 га, а в 2022 р. планується отримати за рахунок оптимізації 1,42 тис. грн. на 1 га посівів технічних культур.

Для прийняття ефективних управлінських рішень щодо оптимізації виробничих запасів в ПП «Сіґма» проведений інтегрований ABC–XYZ-аналіз, який дозволив ідентифікувати та деталізувати об'єкт аналізу для дослідження широкої номенклатури виробничих запасів з метою встановлення пріоритетних груп запасів, що потребують управління. У процесі якого встановлено, що для підприємства необхідно шукати надійних постачальників, здатних забезпечити стабільність поставок виробничих запасів з метою точно планувати витрати матеріальних ресурсів виробництва продукції.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Провівши дослідження підвищення ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарському підприємстві можна зробити наступні висновки.

Аналіз оборотних активів виступає важливим ланцюгом в системі аналізу фінансового стану підприємства. в процесі кругообігу оборотних засобів формуються основні джерела функціонування діяльності підприємства – прибутком від реалізації активів. На використання оборотних активів не залежно від інтересів сільськогосподарського підприємства впливають фактори як зовнішні так і внутрішні. Тактика і стратегія управління відтворення власного оборотного капіталу в умовах кризи зобов'язано гарантувати компромісне рішення між ефективністю роботи і ризиком втрати ліквідності. Істотне значення має формування альтернативної політики управління відтворення оборотного капіталу в кризових умовах.

В господарстві показники економічної ефективності підприємства свідчать, що отримана продукція – товарна і валова на відповідну площу зросла, прибуток знизився на 48,4%. Окупність витрат за цей період знизилася на 6,4%, хоча розмір витрат покривався надходженнями від реалізації. Продуктивність праці в розрахунку на одного середньорічного працівника і 1 люд.-год. зросли на 12,5%. Рівень рентабельності знизився на 6,7 в.п., при цьому підприємство отримує прибуток, що є позитивною тенденцією. Норма прибутку знизилася на 4,26 в.п., тобто ефективність використання виробничих фондів знизилася.

За показниками позитивна тенденція ефективності використання оборотності оборотних засобів спостерігається в 2018 році і в 2019 і 2020 рр. ці показники були нижчі ніж в базовому році. В порівнянні з 2018 р. тривалість одного обороту поточних активів в 2020 р. зросла на 122 дні і складає 326 днів. Це свідчить про погіршення фінансового стану сільськогосподарського підприємства, тобто, кошти, вкладені в цьому році в поточні активи пройшли повний цикл і знов прийняли грошову форму на 122 дня пізніше, ніж в 2018 р.

Починаючи з 2019 р. щорічно підприємству слід акумулювати у виробництво додаткових кошти, що негативно відображається на результатах його роботи.

Рентабельність поточних активів в сільськогосподарському підприємстві зменшилася на 12,68 в.п. і пов'язано це з коливаннями прибутку підприємства і зростанням вартості оборотних активів.

Капіталовіддача оборотних засобів знизилася на 37,4% з 2018 р. по 2020 р. При цьому середнє щорічне зменшення капіталовіддачі дорівнює 0,34 грн. При цьому більш вагомий вплив на даний показник мали зміни середньорічних залишків оборотних засобів, які понизили його 1,25, а за рахунок зміни виручки від продаж відбулося зростання склало 0,58.

Аналіз даних свідчить про те, що в сільськогосподарському підприємстві погіршується стан розрахунків з покупцями і замовниками. Розмір дебіторської заборгованості збільшилася на 41,6%. Питома вага дебіторської заборгованості в товарній продукції зросла на 0,5 в.п. і відносно валової продукції на 1,1 в.п. Тривалість погашення дебіторської заборгованості зросла на 9,3% (на 9 днів). Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних засобів зменшилася на 4 в.п. і показує зменшення коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості на 6,4%.

За останні роки сільськогосподарське підприємство істотно збільшило збільшення авансування оборотних засобів. За період з 2018 по 2020 р. авансування оборотних засобів в розрахунку на 1 га посівної площі в сільськогосподарському підприємстві виросло в 2,3 рази, а їх авансування в оборотні засоби сфери виробництва змінювалися повільно, відбулося зростання на 94%.

Аналіз ліквідності активів господарства доводить, що протягом періоду дослідження стан ліквідності активів в господарстві значно погіршився. Так, коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності господарства у 2020 році погіршились по відношенню до 2018 року на 61,1%, 86,8% і 66,7%. Також слід відмітити, що незважаючи на їх скорочення, усі коефіцієнти ліквідності відповідають нормативу (за винятком швидкої ліквідності, яка останні два роки

становить 0,38 та 0,3 замість 0,6-0,8 за нормативом). Однією із причин погіршення ліквідності, а відповідно і платоспроможності господарства, є збільшення розміру запасів в частині поточних активів (збільшився на 28,6%) при загальному скороченні поточних активів в загальній сумі активів.

Згідно графіку та характеристики рівнів фінансового потенціалу господарства можна стверджувати, що господарство «Сігма» має середній рівень фінансового потенціалу, який означає, що діяльність підприємства прибуткова, але фінансова стабільність багато в чому залежить від змін як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі.

З метою підвищення ефективності використання оборотних активів в сільськогосподарському підприємстві слід впровадити в господарську практику наступні пропозиції.

В результаті проведення моделювання, а саме проведення оптимізації внесення виробничих запасів (мінеральних добрив) під технічні культури в ПП «Сігма» прибуток зростає на 171,5 тис. грн. В розрахунку на 1 га: прибуток в 2020 р. знаходиться на рівні 0,93 тис. грн. на 1 га, а в 2022 р. планується отримати за рахунок оптимізації 1,42 тис. грн. на 1 га посівів технічних культур.

Для прийняття ефективних управлінських рішень щодо оптимізації виробничих запасів в ПП «Сігма» проведений інтегрований ABC–XYZ-аналіз, який дозволив ідентифікувати та деталізувати об'єкт аналізу для дослідження широкої номенклатури виробничих запасів з метою встановлення пріоритетних груп запасів, що потребують управління. У процесі якого встановлено, що для підприємства необхідно шукати надійних постачальників, здатних забезпечити стабільність поставок виробничих запасів з метою точно планувати витрати матеріальних ресурсів виробництва продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. К.: КНЕУ, 2015. 783 с.
2. Азізов С.П., Канінський П.К., Скупий В.М. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах: підручник. Київ. КНЕУ. 2001. 834 с.
3. Баранова В.Г., Гоцуляк С.М. Теоретичні засади управління оборотним капіталом. Вісник соціально-економічних досліджень. 2008. № 30. С. 32–36.
4. Батраков Т.І., Бондар В.В. Напрями підвищення ефективності використання оборотних засобів підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 15. Частина 5. С. 57-60
5. Башнянин Г.І., Лінтур І.В. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Вип. 2. С. 98–101.
6. Безбородова Т.В., Даншина, Т.В. Управління оборотними коштами підприємств. Інвестиції: практика та довід. 2017. № 1. С. 59–62.
7. Березівський П.С., Особа П.Н. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2009. №6(174). С.18–25.
8. Бержанір І.А. Діагностика фінансової стійкості підприємств України. Інноваційна економіка. 2013. № 10. С. 34–39.
9. Бечко П.К., Попиченко Д.А. Методичні підходи щодо визначення показників ефективності використання оборотних активів. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 9. С.396–404
10. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2008. № 4. С. 40–44.
11. Ватченко О.Б., Тахмазова І.Б. Управління оборотним капіталом підприємства. Економічний простір. 2011. № 50. С. 193–200.
12. Вітвіцький В.В. Нормативна продуктивність – основа раціонального використання ресурсів. Актуальні проблеми економіки. 2004. №9. С.43–50

13. Гапак Н.М., Капштан С.А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємств. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2014. Вип. 42. С. 191–196.
14. Гудзь Т.П. Діагностика статичної та динамічної фінансової рівноваги підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2017. № 1 (62). С. 180–186.
15. Дацій О.І. Методичні основи дослідження інноваційного розвитку галузей сільського господарства. Економіка АПК. 2008. №14. С.15–18.
16. Дубей Ю.В. Шляхи підвищення ефективності використання оборотного капіталу промисловими підприємствами України. Економічний вісник. 2018. №2. С. 100–108
17. Економіка та організація виробництва: Підручник. За ред. В.Г. Герасимчука, А.Е. Розенплентера. Київ. Знання, 2007, 678 с.
18. Ємельянов О.Ю. Оцінка впливу ефективності використання обігових коштів на фінансовий стан підприємств агропромислового комплексу. Агросвіт. 2021. №21-22. С. 3–9.
19. Єременко І.Ф. Комплексна система управління інноваційними процесами. Актуальні проблеми економіки. 2005. №6(48). С. 95–99.
20. Зянько В.В., Філатова Н.М. Шляхи підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємств. Економічний простір. 2012. № 62. С. 186–193.
21. Коваленко Ю.С. Деякі особливості сучасної методології вимірювання витрат та результатів операційної діяльності аграрних підприємств. АгроІнКом. 2007. №11-12. С.36–44.
22. Колодяжна К.А. Управління оборотними активами і їхня роль в діяльності підприємств. Торгівля і ринок України. 2009. Т. 2. С. 76–82.
23. Косова Т.Д., Роганова Г.О. Оцінка впливу розміщення оборотних коштів на ліквідність підприємств. Економіка: проблеми теорії та практики : 36. наук. пр. Вип. 240: В 5 т. Т.ІІ. Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. С. 493 – 502.

24. Кошельок Г.В., Малишко В.С., Маликова І.П. Факторний аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства. Проблеми системного підходу в економіці. 2018. Вип. 5. С. 67–72.
25. Кулакова С.Ю., Лозовський Д.М. Методологічні аспекти управління оборотними засобами підприємства. Ефективна економіка. 2013. № 11. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2516>
26. Лапуста М.Г., Мазурин Т.Ю., Скамай Л.Г. Финансы организаций (предприятий): учебник. М. ИНФРА-М, 2011. 575 с.
27. Лозинська Т.М. Інтенсивні фактори економічного зростання в аграрній сфері України: питання методології. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип.2. Т.2. Полтава:ПДАА, 2011. С. 130–136.
28. Луців Н. П. Теоретичні основи формування оборотного капіталу підприємств Экономические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины. Актуальные проблемы реформирования экономики в регионе: сб. науч. тр. Институт экономики промышленности. Донецк. 2007. С. 98–103.
29. Макаровська Т.П., Бондар Н.М. Економіка підприємства: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ. МАУП, 2003, 304 с.
30. Меліхов А.А. Організаційно-економічний механізм конкурентного розвитку підприємства. Вісник Приазовського державного технічного університету. Вип. 27. Маріуполь. 2014. С.14–26.
31. Насібова О.В., Придатченко Б.Ю. Теоретичні аспекти оптимізації оборотних коштів підприємства. Економіка і суспільство. 2018. № 18. С. 794–802.
32. Науменко І. Вдосконалення методичних підходів до оцінки стану та ефективності функціонування системи агропромислового виробництва. Аграрна економіка. 2013. Т.6. №3-4. С80–88.
33. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>
34. Обчислення показників матеріаломісткості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

35. Пармакли Д.М. Прямой и сопутствующий эффекты роста урожайности сельскохозяйственных культур. *Економіка АПК*. 2013. №3. С.102-110
36. Партута Т.О. Ефективність використання оборотних засобів підприємств. *Агросвіт*. 2012. №13. С.62-68
37. Пельтек Л.В., Писаренко С.М. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2013. № 1(5). С. 43-49.
38. Перебийніс В.І., Федірець О.В. Енергетичний фактор управління сільськогосподарським підприємством у ринкових умовах. *Полтава. ПУЕТ*. 2012. 190 с.
39. Пужай-Черета А.М. Ефективність використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств: управлінський аспект. 2013. №16. С. 60-63
40. Римарчук А. М. Економічна сутність оборотних активів та їх класифікація. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. №7 (110). С. 64–70.
41. Сорока Р.С. Чинники впливу на ефективність функціонування оборотного капіталу. *Регіональна економіка*. 2003. № 2. С. 72–80.
42. Ульянченко О.В. Формування та використання ресурсного потенціалу в аграрній сфері: монографія. Харків. ХНАУ. 2006. 357 с.
43. Шурпенкова Р.К. Сутність та основи організації аналізу оборотних коштів. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018. № 3. С. 150–154.
44. Yemelyanov O., Petrushka T., Symak A., Trevoho O., Turylo A., Kurylo O., Danchak L., Symak D., Lesyk L. Microcredits for Sustainable Development of Small Ukrainian Enterprises: Efficiency, Accessibility, and Government Contribution [Online]. *Sustainability*. 2020. Vol. 12 (15). Available at: <https://doi.org/10.3390/su12156184>.
45. Yemelyanov O., Kurylo O., Petrushka T. Methodological principles of evaluating economic potential of industrial enterprise sustainable development. *Scientific Bulletin of Polissia*. 2018. № 2 (14). P. 141–149.

